

Møte for lukkede dører, Stortinget 26. april 1915

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 26. april 1915 kl. 10.00.

Præsident: Årstad.

Dagsorden:

Fortsat behandling av

Indstilling fra militærkomiteen om ekstraordinære bevilgninger til hæren (tillæg 4 til indst. S. X).

Komiteen hadde videre indstillet

(b) ordinært (som hærbudgettets 11te kap.):

Tit. 2. Infanteriet, gjennomførelsen av hærordningen i 6te brigadekr. 50 500,00

Statsraad Holtfodt: Angaaende gjennomførelsen av hærordningen i 6te brigade bestaar dissensen mellem forsvarsdepartementet og militærkomiteens flertal deri, at departementet har ment det nødvendig under hensyntagen til vort lands krigspolitiske situation hurtigst mulig at faa gjennomført hærordningen i 6te brigade, saalengt som det er gjørlig. Saavidt jeg kan forstaa, er militærkomiteen enig i dette; men den har gaat ut fra, at vi ikke kan skaffe hverken vaaben eller beklødning til den bataljon, som departementet har foreslaat opsat ved hvert av de 3 regimenter i det nordlige Norge. Jeg har gjort militærkomiteens formand opmerksom paa, at jeg har haab om - eller er sikker paa - at vi skal kunne faa gjennomført denne hærordning i 6te brigade overensstemmende med, hvad der er uttalt i departementets forslag.

Jeg vil henlede opmerksomheten paa, at et av de forhold, som gjør det aller vanskeligst at opnaa en tilnærmelse til Sverige under den nuværende situation, er det, at Sverige betrakter Norge som et land, som i militær henseende er saa svakt, at det under visse forhold kan bli nødvendig for Sverige at overta beskyttelsen av det norske territorium. Dette er et meget alvorlig moment i utenrikspolitisk henseende, og det er dette, som av forsvarsdepartementets chef har været drøftet med kommanderende general og generalstabschefen, og disse autoriteter har uttalt, at de praktiske vanskeligheter, som kan opstaa med hensyn til at faa øvelserne anordnet iaar, er av bagatelmæssig art sammenlignet med det utenrikspolitiske moment, som her maa tages i betragtning. Jeg vil derfor, forinden jeg gaar ind paa en længere realitetsdebat om dette spørsmaal, tillate mig at henstille, hvorvidt ikke militærkomiteen her vil kunne slutte sig til departementets opfatning, uten at vi gjør denne debat bredere end høist nødvendig.

Kragtorp: Naar vi i militærkomiteen har stillet os slik, som vi har gjort til, dette spørsmål, saa var det av hensyn til de uttalelser, som forelaa fra de sakkyndige, fra kommanderende general og fra generalstaben, og av hensyn til de opplysninger, som forelaa for os dengang, i kraft av hvilke det ikke kunde lykkes at skaffe de ting, som skulde til ved disse avdelinger, allerede iaar. Det blev os meddelt, at vi hadde saa og saa mange geværer i reserve, men de kunde ikke tas bort, der maatte lages nye, klær maatte skaffes, utrustningssaker maatte skaffes, og det vilde ta saa lang tid, at man ikke kunde faa nytte av disse avdelinger allikevel. Derfor har vi indstillet, som vi gjorde. Desuten hadde vi medhold av de militære autoriteter i dette, spesielt brigadeføder i 6te brigade, som sa, at han ønsket, at der helst ikke nogen opsætning skulde bli iaar, da det vilde virke forstyrrende paa hans øvelser, idet han da vilde komme til at maatte dele sin styrke, saa der ikke blev store nok kompanier til at drive øvelser paa heldigste maate. Nu, naar den ærede statsraad opplyser, at disse forutsætninger ialfald for en væsentlig del ikke mere er tilstede, er selvsagt heller ikke forutsætningerne for vor indstilling tilstede. Naar statsraaden nu kan opplyse, at han kan skaffe vaaben og klær og utrustningssaker, ja, saa er der mening i at sette det op, og komiteen gaar enstemmig med paa det - jeg regner da naturligvis ikke med hr. Gausdal, som gaar sine egne veie saa ofte, men vi andre. Det vil enhver forstaa, at det ikke ligger i militærkomiteens interesse at holde tilbake noget av det, som kan styrke Nord-Norges forsvar. Vi regner os det til hæder og ære, at vi gjort, hvad vi kunde. Vi har til og med været paagaende i de tider, da administrationen har været mindre energisk i kravet paa at faa 6te brigade likesaa godt opsat og øvet som de øvrige brigader. Komiteen gaar altsaa nu med paa departementets forslag, idet vi henholder os til, at statsraaden har forklaret, at han kan skaffe de ting, som skal til. Vi anser det nemlig ikke for at være nogen fordel at faa opsat disse befalsavdelinger, hvis man ikke kan faa øvelser og faa avdelingerne i sving. Men naar man det kan faa, gaar vi selvsagt gjerne med paa opsætningen allerede nu fra 1ste juli.

Præsidenten: Statsraadens forslag gaar altsaa ut paa, at titel 2 oppføres saaledes: "Infanteriet, gjennomførelsen av hærordningen i 6te brigade kr. 104 000,00." Til dette forslag er nu komiteen gaat over.

Gausdal: Det begynner at bli alt klarere og klarere for mig, at hverken prøven eller generalprøven, som venstre har holdt paa disse spørsmål, har faldt heldig ut, og naar vi nu staar og behandler disse saker for lukkede døre, saa er det, fordi man frygtet for, at komediens egentlige opførelse ikke vilde falde heldig ut likeoverfor publikum. Det vil vist alle være enige i. Naar statsraaden nu - efter at ha erklæret, at han paa dette stiller

kabinetsspørsmål, saa han blir nødt til at staa og falde med det - ogsaa fortæller os, at vi maa gaa til denne gjennomførelse, fordi svenskerne forlanger det - vi skal altsaa nu gaa til denne gjennomførelse av hærordningen her i landet, fordi svenskerne forlanger det - er det altsaa den frihet og selvstændighet, som vi lovpriste i 1914? Det er ogsaa besynderlig, at hele komiteen retirerer nu, trods det er klart for alle - og det staar i departementets forelæg - at man ikke er istand til at skaffe tilstrækkelig officerer for at opsætte disse 3 nye bataljoner. Men nu idag efter statsraadens forklaring er disse officerer trukket op av jorden som troldmænd eller sop om høsten. Jeg tror ikke, at dette kan gjennomføres. Men man maa bøie sig for almagten selvfølgelig, og det er det, venstre her har gjort. Men jeg agter ikke at gjøre det. Jeg stemmer imot.

Aavatsmark: Jeg forlangte ordet i anledning av hr. Gausdals uttalelser. Han forsøkte at gi det indtrykket av, at komiteen her har firet. Nei, den stilling, som komiteen indtar idag, er i fuld overensstemmelse med komiteens tidligere standpunkt. Jeg vil i denne forbindelse faa lov til at erindre om, at ifjor hadde brigadechefen foreslaaet paabegyndelse av opsætningen av en 3dje bataljon ved regimenterne i 6. brigade; men regjeringen gik ikke med paa forslaget herom. Militærkomiteen optok imidlertid forslag om paabegyndelse av opsætningen av den 3dje bataljon stik imot regjeringens forslag. I den anledning skrev militærkomiteen ifjor i sin indst. S. X side 11 noget, som jeg vil citere litt av, og som gir udtryk for hvorledes komiteen ser paa disse forhold med hensyn til Nord-Norges forsvar: Komiteen "kan ikke gi departementets standpunkt i dette spørsmål sin tilslutning. Av de foranstaltninger, som det i første haand gjælder at iverksætte for at gjøre vort forsvar saa effektivt som nødvendig for sikringen av vort lands selvstændighet og integritet, er reisingen av Nord-Norges forsvar et av de viktigste. Som ofte fremholdt har denne landsdel i de senere aar gjort mægtige fremskridt paa mange omraader, hvilket i forbindelse med andre forhold gjør det sandsynlig, at i tilfælde av krig netop denne del av vort land kan bli det attraaværdige objekt, og at Nord-Norge som følge herav ikke længer kan regnes som nogen usandsynlig krigsskueplads. At overføre tropper sydfra vil paa grund av disse landsdeles isolerte beliggenhet og de vanskelige kommunikationsforhold neppe kunne paaregnes at ville kunne finde sted i nogen større utstrækning. Det synes derfor at maatte være av den største betydning, at Nord-Norges forsvar saa snart som mulig søkes styrket. I saa henseende synes intet væsentlig skridt i nærværende budgetproposition at være bragt i forslag, uten forsaavidt 2den aarsklasse i 6te brigade er besluttet indkaldt, men dette var jo allerede ifjor indstillet til vedtagelse av nærværende komite."

Det viser, at militærkomiteen allerede ifjor hadde øinene fuldt aapne for, hvad her er nødvendig. Men naar komiteen iaar ikke har fulgt departementet helt ut og opsat samtlige staber fra 1ste juli, er det - som statsraaden sa - av den grund, at man efter de oplysninger, som forelaa ikke trodde, man hadde geværer, klær og utrustningsgjenstande, og for at spare penge. Vi sparer 50 000 kroner paa den opsætning, som vi foreslaar i motsætning til, hvad departementet foreslaar. Men naar statsraaden nu erklærer, at han kan skaffe vaaben og skaffe klær, og at regimenterne allerede til sommeren kan opsættes med 3 bataljoner under regimentssamlingen gaar selvfølgelig komiteen med glæde over til det forslag, som stemmer helt med militærkomiteens tidligere opfatning av saken.

Statsraad Holtfodt: Ja, det forholder sig netop saaledes, som militærkomiteens formand har uttalt, at departementet trodde sig i dette spørmaal ialfald at være i fuldeste overensstemmelse med den opfatning, der har gjort sig gjældende inden militærkomiteen i de tidligere aar, og derfor blev jeg noget overrasket, da jeg saa, at komiteen i dette spørmaal ikke kunde slutte sig til departementet. Det er nemlig klart, at for regjeringen stiller saken sig helt anderledes iaar end ifjor. Spørsmålet er jo rykket os ganske anderledes nær ind paa livet, og i erkjendelsen herav er propositionen ogsaa i dette punkt enstemmig fra regjeringen. Jeg behøver formentlig ikke at komme nærmere ind paa dette spørmaal nu; men da der er en del misforstaaelse i anledning av, at spørsmålet om bataljonschefenes grad er opført under samme titel i indstillingen, skal jeg faa lov til at gjøre opmærksom paa, at dette spørmaal har intet med nyopsætningen av 6te brigade at gjøre. Spørsmålet om bataljonschefenes grad er et av de spørmaal, som departementet har optat, og hvor jeg ogsaa trodde det var i overensstemmelse med Stortingets ønske, at der skulde gjøres, hvad gjøres kunde, forat vi skulde slippe disse stadige flytninger fra standkvarter til standkvarter. Jeg gaar imidlertid ut fra efter den votering, som fandt sted under det ordinære budget, hvor vi hadde et aldeles tilsvarende spørmaal oppe angaaende chefen for dragonkorpset nordenfjelds, at Stortinget derigjennem har truffet saa at si en slags principiell avgjørelse angaaende dette spørmaal, og at man altsaa her i salen ikke lægger saa stor vekt paa dette med at knytte officerene til distriktene, som jeg hadde trodd. Jeg kommer derfor ikke til at opta propositionen i dette punkt; men jeg nævner dette, forat der ikke skal være nogen misforstaaelse med hensyn til den ting, at det tilfældigvis staar under samme titel i indstillingen.

Ramm: Naar jeg gaar med komiteen her og stemmer for propositionen, gjør jeg det saa meget lettere, som jeg allerede i komiteen var mest tilbøielig til at følge

propositionen. Og naar jeg var det, var det væsentlig av den grund, at jeg ikke kunde tænke mig, at departementet vilde fremkomme med et forslag, som indeholdt en forøkelse av officerers og underofficerers tal i ganske betragtelig grad, medmindre det ogsaa visste og bestemt kunde gaa ut fra, at man kunde skaffe disse folk. I komiteen var man imidlertid av en anden mening, og det blev fremstillet for mig, som disse folk ikke skulde kunne skaffes; derfor gik jeg med komiteen i at stemme for den ordning, som findes i indstillingen. Jeg vil ogsaa si, at jeg hadde naturligvis betænkeligheter, og da væsentlig av den grund, at brigadechefen foreslog en ganske anden opstilling, som ikke vilde føre til en gjennomførelse av ordningen før, jeg tror, det var i 1919. Men som sagt, jeg var mest tilbøielig til av hensyn til Nord-Norge at følge departementet; men av de grunde, som jeg nævnte, fik jeg med til indstillingen.

Andersen Grimsø: Eftersom jeg forstod statsraaden og ogsaa militærkomiteens formand, er det her meningen, at man vil gaa til mere forcet gjennomførelse av hærordningen i 6te brigade, særlig da hvad befalet angaar. Jeg gaar da ut fra, at naar statsraaden skal besætte disse poster at han da, lar sig det være magtpaaliggende at søke at finde mænd, som har betingelser for at finde sig tilrette i forholdene der, og som kan optræ paa en konduitemæssig maate i de forhold, som man kommer op i, som kanskje kan være forskjellige fra, hvad man er vant til sørpaa. Skulde ikke saadanne mænd kunne findes, mener jeg, at man heller bør vente med at besætte disse poster, indtil man kan finde de for forholdene skikkede mænd. Jeg skal tillægge, at der særlig i den første tid var klaget - jeg vil ikke si med hvilken ret - over, at man ikke altid fik mænd, som kunde siges at være absolut skikkede for stillingene, og de for dem uvante forhold deroppe. Man bør gjøre alt forat faa et befaal som kan optræ paa en maate, som kan være til styrkelse for forsvaret, og for en velvillig bedømmelse af de militære forhold.

Hagerup Bull:¹ Jeg har en del at uttale her, som egentlig paakræver statsministerens nærvær; men den uttalelse, som jeg ønsker fra statsministeren, finder jeg ogsaa bør fremkomme for aapne dører. Den knytter sig nemlig til den tale, som efter avisenes meddelelser er holdt av statsministeren igaar, og hvori han om forsvarsforholdene har uttalt sig paa en saadan maate, at det forekommer mig, at regjeringens stilling blir uklar og ialfald vort forhold til regjeringens forslag blir uklart. Jeg tillater mig derfor at henstille til præsidenten, at de fortsatte forhandlinger utstaar, indtil vi for aapne dører kan faa en redegjørelse fra statsministeren om disse forhold.

¹ Hefra til midt på side 23, samt voteringene mot slutten av møtet offentliggjort i S.tid. s. 1131- 1145.

Præsidenten: Vil den ærede representant stille forslag om, at disse forhandlinger utstaar?

Hagerup Bull: Ja.

Kragtorp: Under disse forhold ønsker jeg helst at faa vente, til vi kan komme til at behandle saken med mere ro. Jeg frafalder foreløbig.

Præsidenten: Præsidenten vil forhøre med hr. Hagerup Bull, om det ikke var bedst, at der votertes over denne post, som nu er utdebattert. Komiteens flertal har jo gaat over til propositionen.

Hagerup Bull: Jeg har intet at indvende mot det for mit vedkommende. Efter den situation, som foreligger, er jeg paa det rene med, at det kan ske; men jeg vilde ikke, at man skulde fortsætte forhandlingerne, før jeg hadde bebudet dette.

Præsidenten: Præsidenten vil da la hr. Hagerup Bulls forslag behandle, efterat denne titel er avgjort.

Mjøen: Jeg vet ikke, om hr. Hagerup Bulls forslag staar i nogen forbindelse med, at der alene ved denne titel ansættes 31 nye officerer og ca. 75 nye underofficerer hvilket jo binder for fremtiden. Hvis det det gjør, da er der grund til at behandle hr. Hagerup Bulls forslag. Jeg vil gjerne vite av statsraaden, om det er meningen at ansætte 16 sersjanter eller det antal sersjanter, som komiteen efter generalstabens forslag har gaat med paa, nemlig 42 sersjanter. Det kunde jo ha nogen betydning at vite det, men det er propositionen, som antagelig befølges, og da blir det kun 16 sersjanter.

Kragtorp frafaldt ordet.

Gausdal: Det blev nævnt av komiteens ordfører, at komiteen var i overensstemmelse med kommanderende general og brigadechefen. Det staar da som noget forunderlig for mig, at vi ikke her idag faar disse chefers uttalelser. Er brigadechefen i 6te brigade og kommanderende general fremdeles av den opfatning, at dette er en uheldig foranstaltning, saa synes jeg det er merkværdig, vi ikke kan faa vite det. Jeg trodde, at de folk, som staar saa nær disse forhold, skulde ogsaa høres i denne sak, og jeg er i den heldige omstændighet idag at staa i overensstemmelse med kommanderende general og brigadechefen, som jeg ellers sjelden har den ære at være enig med. Jeg vil gjøre Stortingets medlemmer opmærksom paa, at det er nok ikke noget andet end at opføre 70-80 nye faste stillinger, som aarligaars kommer igjen paa hærbudgettet. Det blir hverken mere folk eller mere befal i 6te brigade, fordi om vi vedtar dette idag. Vi faar bare

en hel del faste stillinger, som budgettet belemres med i fremtiden.

Lund: Der fremkom fra repræsentanten fra Nordland hr. Andersen Grimsø en henstillen om, at man maatte være omhyggelig med valget av de officerer, som blev ansat deroppe. Det er vistnok saa, at i 1897, da der blev indført vernepligt i det nordlige Norge - jeg taler kun for Finmarkens vedkommende - var de første chefer, som blev ansat, muligens ikke saa heldige, som de skulde og burde være, men det vil jeg si, at saadan som forholdene har utviklet sig ialfald i Finmarken i de senere aar, i de 10 aar jeg har været der, har det personel, som har været der, været utmerket, saa der er intet at klage hverken paa officerer eller underofficerer ved Finmarkens bataljon. Jeg vil gjerne ha sagt dette, fordi jeg har hat anledning til at se forholdet paa nært hold, og fordi jeg gjerne vil ha git dem den ros.

Votering:

Statsraad Holtfodts forslag til tit. 2, tiltraadt av komiteen:
Infanteriet, gjennomførelsen av hærordningen i 6te brigade
.... kr. 104.000,00
bifaldtes mot 20 stemmer.

Præsidenten: Præsidenten vil da la behandle hr. Hagerup Bulls forslag om, at behandlingen av de saker, som foreligger i møte for lukkede døre, utstaar, indtil der har været anledning til at rette en forespørsel til statsministeren, som staar i forbindelse med denne sak.

Castberg: Det kunde dog være av interesse at høre begrundelsen av dette. Jeg antar, at der er dem, som ikke er helt paa det rene med det. Jeg hørte ialfald ikke nogen nærmere begrundelse fra den ærede repræsentants side.

Præsidenten: Hr. Hagerup Bull har ordet. Præsidenten vil anmode repræsentanten om at benytte talerstolen.

Hagerup Bull: Jeg har aldrig vægret mig for at benytte talerstolen, naar der er uttalt ønske om det, men hvad jeg vilde uttale nu, var saa litet, at jeg trodde, det kunde spares. At gi en utførlig redegjørelse for mit forslag, det finder jeg ikke riktig al den stund, statsministeren ikke er tilstede, men hvad jeg uttalte, og hvad jeg altsaa nu skal faa gjenta, er det: statsministeren har efter meddelelse i aviserne igaar holdt en offentlig tale, hvor han med hensyn til ordningen av vort forsvar, og hvad der nu skal besluttes i saa maate, har fremholdt meninger, som det er vanskelig at forlike med forsvarsministerens holdning i saken. Og da denne forsvarsministerens holdning er meget prononcert, blir stillingen for os meget uklar. Regjeringens indbyrdes holdning er mig uklar, og hvilket

standpunkt vi skal indta til de forskjellige forslag utover blir mig ogsaa uklart. Under de omstændigheter, for at ha tilstrækkelig grund til at staa paa, maa jeg ha en redegjørelse av statsministeren, før jeg kan gaa til en fortsat behandling av saken. Derfor har jeg tillatt mig at fremsætte mit forslag.

Mowinckel: Jeg finder det forslag fra hr. Hagerup Bull meget forklarlig og rimelig, naar han ønsker en nærmere redegjørelse av statsministeren for, hvad han har sagt. Men jeg vil bare for min part sige, at jeg har læst referatet av statsministerens valgtale i "Intelligensen", og jeg kan ikke begripe, at der er noget i den tale, som staar i uoverensstemmelse med det, som er blit uttalt av forsvarsministeren. Det vil jeg sige allerede nu, da hr. Hagerup Bull paa det nuværende tidspunkt har sagt, hvad han mener om dette forhold.

Buen: Jeg har ogsaa meget flygtig hat adgang til at se paa det referat av statsministerens tale igaar, men dog forekommer det der ting, som for mig staar i betydelig strid med den politik, som er ført her i salen nu under disse dages forhandlinger. Jeg synes derfor, det er saa meget naturligere, at statsministeren faar anledning til at gi en nærmere redegjørelse for sine uttalelser paa Kongsvingermøtet, som det jo er meget om at gjøre, at vi ikke kommer ind i en altfor lang fortolkningens gate, naar der skal snakkes videre om disse ting ute blandt folket. Jeg vil derfor støtte det forslag, som er fremsat av hr. Hagerup Bull.

Ramm: Av referatet i "Intelligenssedlerne" fremgaar det, at statsministeren har anbefalet de forsvarsforanstaltninger og bevilgninger, som nu æskes av departementet; men han har efter referatet tilføiet angaaende forsvarets fremtidige stilling følgende: "Men naar det gjælder den fremtidige ordning av forsvaret, mener vi, at det ikke er rigtig at fastsætte noget, før krigen er forbi." I den proposition, som foreligger nu, er det netop det, som gjøres, at der fastsættes ting, som blir forbindende for fremtiden, efterat krigen er forbi. Det gjælder med hensyn til organisationen av bergartilleriet, som vi ikke er kommet til endnu - det gjælder selvfølgelig ogsaa den post, vi avgjorde idag, men den var man, saavidt jeg forstod, bundet til av hensyn til Stortingets tidligere beslutninger, idet det kun var tidspunktet, naar denne organisation skulde gjennomføres, det gjaldt; men her paa flere punkter, som kommer efterpaa, er man ikke bundet av Stortingets tidligere beslutning. Det er ganske nye organisationer, og naar man vedtar dem her, vil det selvfølgelig faa følger ikke alene under den nuværende krig, men ogsaa for fremtiden. Derfor er hr. Hagerup Bulls forslag vel begrundet.

Pedersen: jeg vil kort og godt erklære, at jeg stemmer imot det fremsatte forslag, da begrundelsen baade fra hr. Hagerup Bull og hr. Ramm er saa spinkel og søkt, at der ingen grund er for Stortinget til at utsætte behandlingen av denne sak i paavente av statsministeren. Har hr. Hagerup Bull som høires programtaler noget at oppgjøre med venstres programtaler, faar han søke en anden anledning til det. Denne sak har tat saa lang tid, at det er i Stortingets interesse at bli færdig med den.

Trædal: Eg vilde gjerne faa høyra ordlyden av hr. Hagerup Bull sitt framlegg.

Præsidenten: Forslaget gaar ut paa, at forhandlingerne skal avbrytes i dette møte for lykkede dører, og at der i et møte for aapne døre skal stilles en interpellation til statsministeren angaaende hans forhold til denne foreliggende sak, set i lys av hans uttalelser paa møtet igaar paa Kongsvinger.

Trædal: Eg vil segja med hr. Pedersen, at eg vil røysta imot. Eg synest, dette er ei tilstelling, som ikkje høyrer nokon stad heime. Um hr. Hagerup Bull vil stemna statsministeren til holmgang for ordi hans, so fær dei ordna det so godt dei kann; men me tek vaar stoda til dei spursmaal, som fyreligg, utan aa taka noko umsyn til den holmgang, som i tilfelle skal verta millom statsministeren og hr. Hagerup Bull.

Mowinckel: Jeg er av den opfatning, at naar et medlem av denne forsamling anmoder om, at et møte skal bli utsat, for at faa forklaring paa uttalelser, som er faldt fra landets statsminister, og som vedkommende medlem av denne forsamling sætter i forbindelse med de nu paagaaende forhandlinger om forsvarsbudgettet for lykkede dører, bør Stortinget indrømme det. Det er visselig ingensomhelst vanskelighet for statsministeren at forklare, hvad der blev sagt igaar. Som jeg sa isted, kan jeg ikke begripe efter det referat, jeg har læst i "Intelligenssedlerne", som jeg gaar ut fra er det utførligste, korrekteste og mest autentiske - jeg vet dog ikke, om statsministeren anerkjender det, men jeg bygger allikevel mine betragtninger paa det - at der er nogen uoverensstemmelse mellem statsministerens uttalelser igaar og det, forsvarsministeren har uttalt under disse dages debat. Men naar et medlem av denne forsamling ønsker at ha nærmere forklaring paa disse ting, vil det være litet rimelig, om ikke Stortinget enstemmig indrømmer en slik utsættelse.

Trædal: Eg er ikkje samd med hr. Mowinckel. Um ein eller annan i denne sal finn paa noko for aa faa møtet utsett, tykkjest det meg, at det er liten grunn til aa gaa med paa det. Eg kann ikkje skyna, at det i det heile hev noko med denne ting aa gjera, kva statsministeren hev sagt der uppe. Me tek vaar stoda her, ettersom me finn saki grunna,

og avgjer so spursmaali. Kva statsministeren hev sagt eller ikkje, kjem ikkje denne ting ved, so eg synest ikkje, det er nokon grunn til aa setja det ut. Eg trur og, at hr. Mowinckel hev rett i, at det ikkje er nokon skilnad paa det, som er sagt der uppe, og det, som regjeringi hev gjort her. Men det vert ein ting for seg. Ein annen ting er, at so mykje høgtid hev eg aldri i dei aar, eg hev vore i Stortinget, set, at me skal slutta stortingsmøtet, for di ein representant finn, at det er opplysningar um ein statsraad eller ein statsminister si stoda, som han vil ha. Eg trur, det er fullstendig uhøyrte.

Løvland: Eg er samd med Mowinckel i det, at eg trur at det, statsministeren hev sagt i gaar etter "Norske Intelligenssedler", høver i hop med det, han hev sagt mange vendor fyrr, at me maa gjera det, me kann, for aa skipa og styrka forsvaret paa beste maate no i denne tid, men minst mogelegt binda skipnaderne for framtidi. Etter det, eg hev høyrte av ein som var til stades der, so sigta han serleg paa øvingstidi, og der veit me, at det er sagt her i tinget fraa statsministeren og fraa regjeringi, at naar dei fekk 90 dagars rekruttskule i aar, so skulde det ikkje vera bindande for meir enn det eine aaret; korleis det skulde skipa seg i framtidi, det lyt nærare dryftast og utrøynast. Eg for min part er ikkje samd med statsministeren i det - det hev eg sagt fraa fyrr um - for eg meiner, me er nøydde til aa hava desse 90 dagar i framtidi og. Men me var samde, baade dei, som trudde det, og dei, som ikkje var visse paa det, um at me skulde ikkje i aar binda oss til meir enn dei 90 dagar. Er det slik, so er det i realiteten det same, statsministeren hev sagt der uppe, som han hev sagt her i tinget, at med umsyn til øvingstidi og det der so var ikkje det, som vert gjort no, avgjerande for eller bindande for framtidi. Eg skulde ynskja for mit personlege vedkomande, at det maatte vera bindande for framtidi; men tinget hev alt vedteke det, at øvingarne skal vera 90 dagar i aar, so lyt neste ting gjera, kva det vil med det. Men statsministeren hev sagt so sterkt, at eg tykkjer, det er mest altfor sterkt, at no maa me gjera alle moglege offer i denne stilling, og han hev med klaart sigte paa denne proposition sagt, at regjeringi held paa det. Ho held det naudturvelegt aa faa gjort det, som stend i denne propositionen. Difor kann eg ikkje skyna, det er nokon realitet i dette, at statsministeren skal ned her og staa til eksamination um det, han sa paa Kongsvinger. Eg finn med hr. Trødal ingen reel grunn for det. No, eg veit, at det var meldt til præsidenten i dag, og at præsidenten skunda seg aa segja fraa til statsministeren, og eg ser, at statsministeren er til stades. Dermed vil eg henstilla, at hr. Hagerup Bull tek sitt forslag tilbake, og at Stortinget tek paa arbeidet att.

Peersen: Det var en ting i dette forslag, som jeg ikke ganske forstaar. Men siden statsministeren er kommet

tilstede her, saa forenkles vel situationen ganske greit. For naar assessor Hagerup Bull foreslaar, at interpellationen skal foregaa for aapne døre, kan ikke jeg forstaa, hvorledes det er mulig for statsministeren at forklare for aapne døre, om der er nogen motstrid mellem, hvad statsministeren har sagt paa Kongsvinger igaar, og den proposition, som Stortinget har besluttet at forhandle for lykkede dører. Det forekommer mig at være en strid mellem det. Saa før assessoren forklarer nærmere, hvad der menes med dette, kan ikke jeg stemme for hans forslag. Men jeg vil i det tilfælde henstille til ham at benytte den adgang, som der her er nu, til at interpellere statsministeren om, hvad han agter at spørge om.

Hagerup Bull: Nei, jeg maa fastholde, at dette er noget, som hører hjemme for aapne døre. Det spørsmål, som her foreligger, er: Hvorledes er regjeringens holdning til disse ting? Det er noget, som jeg antar meget vel kan meddeles for aapne døre, at der i de forslag, som er fremlagt, er spørsmål om store organisationsforandringer. Det fremgaar vel nu allerede av det utdrag av propositionen, som er trykt som offentlig dokument. Forsaavidt har man tilstrækkelig basis til at forhandle spørsmålet for aapne døre. Og da det her gjelder en programtale av landets statsminister holdt for vælgerne, for den store almenhet, saa mener jeg, at ikke bare vi her i salen for vor stemmegivning bør faa det tilstrækkelige grundlag, men at ogsaa den nødvendige opklaring maa finde sted likeoverfor almenheten.

Præsidenten: Præsidenten vil ha uttalt, at hvis det er riktig, hvad hr. Løvland sa - det vil jo statsministeren i tilfælde kunne bekræfte - at statsministerens uttalelse sigtet til vaabenøvelserne, saa finder præsidenten, at man maatte kunne la sig nøie med denne erklæring her i dette møte, og hvis det da var ønskelig, kunde en forespørsel herom rettes i det møte, som vi snart skal ha for aapne døre.

Statsminister Gunnar Knudsen: Jeg hører - jeg er kommet tilstede i dette øieblik - at der her har reist sig nogen tvil med hensyn til mine uttalelser paa et offentlig møte igaar. Det er jeg litt forbauset over at høre. Det, som jeg på dette møte nevnte under forsvarsposten er den tvist, som har været gjenstand for offentlig diskussion baade i pressen og paa møter og gjenstand for uttalelser av korporationer og partier, nemlig spørsmålet om øvelsestidens forlængelse allerede iaar under den nuværende situation. Derom er det venstres mening, at man intet vil ha foregrepet med hensyn til den fremtidige varige ordning. Det er her likesom med kornposten - man vil ikke binde sig for fremtiden; men man vil indrette sig paa den øieblikkelige situation. Og hvad angaar forsvaret, saa har jeg jo uttrykkelig fremhævet det, at det, som vore militære autoriteter finder er nødvendig under den

nuværende situation, det har regjeringen ikke vovet at overta ansvaret for at negte. Vore militære autoriteter har ogsaa krævet, under den nuværende situation de organisationsforandringer, som var foreslaat, og som jeg selv har været med paa at undertegne. De var nødvendige - under den nuværende stilling, og det er en selvfølge da, at det, som er anført paa venstres program med hensyn til fremtidige ordninger, kan ikke gjælde det, som den nuværende situation kræver ogsaa av den slags organisationsforslag. Det kan ikke gjælde. Jeg gjentar, at det, som den nuværende situation kræver ogsaa av faste organisationsordninger, det faar vi gaa med paa. Men det, som ikke er nødvendig av hensyn til den nuværende situation, vil vi ikke binde os til. Det er hele saken. Jeg er meget forbauset over, at der kan være nogen misforstaaelse, og det er ganske soleklart, forekommer det mig, at det forslag, jeg har været med paa at undertegne, kan ikke komme i strid med, hvad jeg uttalte igaar.

Hagerup Bull: Statsministeren uttalte, at hvad han fremholdt igaar i sit foredrag, hadde navlig hensyn paa øvelsestidens forlængelse. Ja, jeg tror, der maa lægges sterk vekt paa dette "navnlig". Det forholder sig ikke saaledes, at statsministerens uttalelse kan fortolkes derhen, at de kun tar sigte paa øvelsestidens forlængelse. Den paagjældende post paa venstres programforslag lyder: "Naar krigen er forbi, ordnes vort forsvar med hensyn til organisation, øvelsestid og utstyr paa grundlag av de erfaringer, som krigen har git." o.s.v. Det er likesaavel med hensyn til organisation og utstyr som med hensyn til øvelser, at alt skulde være henskutt til fremtidige avgjørelser, undtagen forsaavidt den nuværende situation maatte kræve noget andet. Der vil her reise sig en hel række spørsmaal, og som jeg forbeholder mig at komme tilbake til for aapne døre. Jeg mener, at man er ikke tjent med, at der utover landet skal raade uklarhet med hensyn til regjeringen i saa maate. Jeg forbeholder mig som sagt at komme tilbake til det for aapne døre, men for øieblikket er det mig tilstrækkelig likeoverfor de spørsmaal, som her foreligger til avgjørelse, at faa svar av statsministeren kort og klart kun paa et enkelt spørsmaal. De forslag, som her foreligger fra forsvarsministeren, er jo altsaa fremsat med regjeringens konsens. Spørsmålet er for det første, om denne regjeringens holdning til disse forslag fremdeles er den samme, om regjeringen altsaa her er enig med forsvarsministeren. Dernæst: Er det saa med hensyn til de punkter, hvor forsvarsministeren har gjort kabinetsspørsmaal - det er en række poster - at regjeringen her staar samlet om, at de skal bevilges? Er altsaa statsministerens uttalelse igaar slik at forstaa, at han vil ha disse poster bevilget?

Bernhard Hanssen: Det glædet mig idagmorges at læse statsministerens foredrag, hans tale om forsvarsposten, og

jeg maa si, at jeg fik det indtryk, at statsministeren her talte et fornuftig ord i motstrid med, hvad vi har hørt i disse dage fra forsvarsministeren. Men naar nu statsministeren idag har søkt at fortolke sin tale og sine ord og villet paastaa, at han intet har sagt, der staar i motsætning til den proposition, som vi nu behandler og har behandlet, saa maa jeg med beklagelse uttale, at for mig staar det saa, at hvis statsministeren nu er enig med forsvarsministeren, saa er han i en ubehjælpelig motsætning til sig selv.

Præsidenten: Præsidenten forstod hr. Hagerup Bull derhen, at han ikke fastholder sit forslag.

Hagerup Bull: Nei, jeg fastholder ikke mit forslag, forsaavidt jeg fra statsministeren faar en klar og utvetydig uttalelse om, at det er regjeringens ønske, at specielt de poster, hvorfor forsvarsministeren har gjort kabinetsspørsmal, skal bevilges. Jeg agter da ved en senere leilighet at komme tilbake til det forhold, som der er mellem hr. statsministerens uttalelse om at dette skal bevilges, og hr. statsministerens uttalelse igaar i dette valgforedrag. Spørsmålet om sammenhængen mellem statsministerens holdning overfor denne proposition og hans uttalelse igaar er et spørsmal, som berører almenheten. Det er for mig - og formodentlig ogsaa for denne forsamling - tilstrækkelig at vite, at statsministerens uttalelse igaar efter hans fortolkning idag skal forstaaes derhen, at han fastholder forslaget om de poster, hvorpaa forsvarsministeren gjør kabinetsspørsmal.

Statsminister Gunnar Knudsen: Det forekommer mig, at hr. Hagerup Bulls forslag er meget overflødig. For det første har regjeringen fremsat disse propositioner, hvorom her diskuteres, og for det andet uttalte jeg jo nu netop, at det er klart, at de propositioner, som jeg har været med paa at underskrive og fremsætte, har vi gaat med paa, fordi vore militære autoriteter ansaa det nødvendig av hensyn til den nuværende situation, og har vi gaat med paa det, saa er vi da vel saapas folk, at vi staar ved vort ord. Og mig kunde det selvfølgelig ikke falde ind i et offentlig foredrag at gaa fra de ting, hvorom der foreligger forslag, og som behandles i Stortinget. Det forekommer mig, at det er en latterlig insinuation og intet andet. Jeg vil lægge til det, at de spørsmal, som forsvarsministeren lægger særlig vekt paa, de lægger regjeringen ogsaa særlig vekt paa. Hvorvidt en enkelt posts nedvotering foranlediger hele regjeringens avgang eller forsvarsministerens avgang, vil jeg ikke uttale mig om. Jeg haaber, at det ikke skal faa saa vidtrækkende følger; men det ligger i sakens natur, at dersom denne forsamling i nogen større utstrækning underkjender regjeringens forslag og forsvarsministerens stilling, saa

er vor stilling ogsaa undergravet og kan ikke opretholdes, da faar andre overta ansvaret.

Hagerup Bull: Jeg skjønker statsministeren den uttalelse, som han er fremkommet med om en insinuation. Jeg konstaterer, at statsministeren fastholder disse forslag. Det var netop ogsaa det, jeg mente, at stillingen var uklar, naar statsministeren igaar uttalte sig saadan og ikke har tilbakekaldt denne proposition, og han lar sin kollega forsvarsministeren her optræ og gjøre kabinetsspørsmaal paa slike poster. Men nu, naar jeg altsaa vet, hvordan forholdet forsaavidt er, har jeg nok for min stemmegivning. Almenheten har ikke faat nok, den har ikke faat besked om statsministerens holdning overfor den proposition, som her foreligger, sammenholdt med hans uttalelser igaar.

Kragtorp: Jeg kan ikke nægte for, at jeg ogsaa blev litt forundret, da jeg idagmorges fik se referatet av den ærede statsministers uttalelser. Det var som jeg skulde læse vor egen komiteindstilling, det var det samme ræsonnement, det var nær sagt de samme uttryk. Naar den ærede statsminister siger, at naar det gjælder den fremtidige ordning av forsvaret, saa er det ikke rigtig at fastsætte noget, før krigen er forbi, - saa er det akkurat komiteens eget standpunkt. Men hvordan gjør man her i virkeligheten? Jeg har tat mig fore at se efter, hvor mange organisationsforandringer, der foreslaaes; jeg skal nu fortælle, hvor mange officersemdeder der sættes op, og er det galt, saa kan forsvarsministeren korrigere mig og la utarbeide en tabel i sit eget kontor til omdeling blandt Stortingets medlemmer. Der foreslaaes i proposition nr. 26 opsat av nye officersstillinger: Av stabsofficersstillinger, i 6. brigade 3, i feltartilleriet 2, i positionsartilleriet 3, i bjergartilleriet 6. brigade 1, i ingeniørvaabenet 1, i fæstningsartilleriet 1 og som næstkommanderende ved Bergens befæstninger 1, alt ialt 12 nye stabsofficersstillinger. Av kompaniofficerer, i 6. brigade 28, 14 kapteiner og 14 løytnanter; i positionsartilleriet 10, 5 kapteiner og 5 løytnanter; i bjergartilleriet 6. brigade 7, 3 kapteiner og 4 løytnanter; i bjergartilleriet 3. og 4. brigade tilsammen 8, 4 kapteiner og 4 løytnanter; i ingeniørvaabenet 6, 2 kapteiner og 4 premierløytnanter; i fæstningsartilleriet ved Fossum 8, 4 kapteiner og 4 løytnanter og ved Oscarsborg 1 løytnant, desuten 3 adjudanter paa Agdenes, Tønsberg og Kristiansand; det utgjør 71 kompaniofficerer. Tillagt de 12 stabsofficerer fra før gjør det 83. Saa har vi eksisterende stillinger, hvis grader efter propositionen skal forhøies: Nuværende majorer, som foreslaaes til oberstløytnanter 40, nuværende kapteiner, som foreslaaes til majorer, 6 stabschefer og 5 distriktsingeniører, tilsammen 11, altsaa 51 officerer, hvis stilling, grad og løn skal forhøies. Enhver vil forstaa, at dette peker langt ut over den nuværende

situation; der er ikke noget menneske, som kan faa sig til at tro, at dette er diktert av den nuværende situation. Og naar vi tar i betragtning at vi allerede før har officersmangel, vi mangler saavidt jeg vet 214 officerer - og saa faar vi disse stillinger til. De kan ikke besettes paa anden maate end ved at løfte dem op fra de lavere grader ved de forskjellige vaaben og la pladsene staa tomme, til vi faar utdannet nye mænd, og det kan vi dog ikke tænke paa at gjøre under den nuværende situation. For at nævne en organisationsforandring skal jeg ta den, som er foreslaaet ved fæstningsartilleriet. Vi har nu faat saa meget istand ved Fossum, at vi kan begynde at ta det i bruk. Saa maa vi utstyre det med det nødvendige befall, saa vi kan faa det ind under vore effektive forsvarsmidler. Der foreslaaes i propositionens ordning av fæstningsartilleriets opsætning noget, som kaldes avsnitskommando, som indebærer i sig selv en hel ny organisation kommandomæssig seet og reelt seet, saavidt jeg ser. Hvis vi vedtar det, saa vil vi dermed, saavidt jeg skjønner, ha mer eller mindre bundet os til en fremtidig ordning, som endnu intet menneske kjender, og om denne ordning er der ikke hittil kommet nogen uttalelse hverken fra generalstaben eller kommanderende general; vi har kun hørt forsvarsministeren foreslaa det, og paa dette gjøres der kabinetsspørsmål! Jeg tror, det gaar an at si, at dette peker dog ut over den nuværende situation; men det er vel at tale for døve øren. Men jeg vil ikke, at noget menneske her i salen skal komme og si, at de ikke har faat ordentlig besked. Det har de faat, saa godt som vi har kunnet skaffe den.

Præsidenten vil henstille til de efterfølgende talere at fatte sig i korthet, da hr. Hagerup Bull jo har tat sit forslag tilbake.

Ameln: Jeg er av en ganske motsat opfatning av præsidenten. Jeg mener, at hadde hr. Hagerup Bull fastholdt sit forslag, saa kunde man ha fattet sig i størst mulig korthet. Med hensyn til den foreliggende sak, vil jeg faa lov at si, at jeg ikke blev spor av forbauset, da jeg læste statsministerens tale. Jeg syntes, den indeholdt al den omtrentlighet, som man altid venter fra det hold, og jeg er ganske enig med hr. Kragtorp i, at statsministeren var i pagt med venstres flertal og med venstres program. Forsvarsministeren har været i pagt med høires linje og med høires program, og jeg mener det vilde være heldig at faa vite, om forsvarsministeren, som i disse dage har vist sig som en mand ialfald, - og det er ikke saa almindelig av forsvarsministre i denne regjering, - om han ikke er enig i at statsministerens uttalelser igaar forekom besynderlige. Jeg tror, at det vilde man ha interesse av at vite. Men hvis almenheten hadde hat anledning til at sammenholde statsministerens foredrag igaar med hans uttalelse i denne debat, saa tror jeg, at gloser som "valgfejask", reminiscenser fra "Det lykkelige

valg" etc. usøkt vilde faldt folk i erindringen. Det er min fulde opfatning, og det har glædet mig, at der i denne debat ikke er fremkommet uttalelser, som har nødvendiggjort at den bør hemmeligholdes. Jeg tror, at de stridende opfatninger vilde harmonisk knyttes sammen, hvis man kunde samles om et forslag om at offentliggjøre denne debat. Da vilde man jo faa den nødvendige kommentar til statsministerens tale servert fersk. Jeg har fulgt nøie med i denne debat; men jeg har i den ikke fundet noget, som kunde peke paa, at den bør hemmeligholdes. Hvis man skulde beslutte at hemmeligholde denne debat, saa begynder jeg at forstaa, hvorfor regjeringen har sat saa meget ind paa at faa debatten hemmelig, og da nødes man til at si, at den tendens, som gaar igjennem forsvarsministerens ledelse her i salen, som jo kun faar en vekslende tilslutning av regjeringspartiet, peker ikke i samme retning som den tendens, som ligger i statsministerens valgarbeide. Samtidig vil jeg faa lov til at understreke, at jeg tror, det er et stort fænomen under denne verdenskrig, at landets statsminister, som sammen med forsvarsministeren i hemmelige møter i Stortinget kjemper med regjeringspartiet om at faa gjennomført foranstaltninger, som vi ogsaa nu hører statsministeren er enig i, den samme statsminister reiser rundt og holder valgforedrag, som om der ikke var nogensomhelst vanskelig situation, og det valgforedrag, som let kan kompromittere baade forsvarsministerens og regjeringens stilling til disse saker. Det er et virkelig enestaaende forhold.

Det har glædet mig i motsætning til mange andre her i salen, at forsvarsministeren lørdag fremla dette dokument med de 9 kabinetsspørsmål. Det minder mig om gamle dage, da man læste om, at man fik pryl av den nihalede kat. Jeg hadde indtrykket av, at dette var en saadan nihalet kat, som forsvarsministeren svinget over sine partifællers ikke helt barkede rygstykker for at indpiske dem partidisciplin, og det har glædet mig, at det har hat nogen virkning. Naar det nu har faat statsministeren til at forandre holdning i den grad, at ogsaa han har stillet et litet kabinetsspørsmål - statsministerens kabinetsspørsmål var jo ikke servert skriftlig ialfald -, saa skulde man dog tro, at situationen var noget bedre for forsvarsspørsmålene; men jeg mindes den gamle historie om ræven, som hadde en hule med to utganger. Det forekommer mig, at statsministeren har en hemmelig og en offentlig utgang paa sin hule. Jeg vilde gjerne ha en mand med rævens klokskap i spidsen for landets regjering i disse dage. Jeg er ikke sikker paa, vi har det. Men rævens karakter staar dog i enkelte forhold i en litt tvilsom betydning belysning, som jeg ikke vilde statsministeren skulde følge den i.

Jeg skal præcisere, at efter min opfatning falder her en motsætning i øinene mellem statsministerens offentlige holdning, som jeg kan si falder sammen med militærkomiteens og venstres program paa den ene side, og forsvarsministerens holdning paa den anden side. Jeg

haaber, at den omstændighet, at statsministeren har vist sig i salen, ikke hindrer forsvarsministeren, som jo i disse dage har hat frit slag, fra at ha frit ord. Ellers vilde jeg gjerne høre af forsvarsministeren, om han ikke glæder sig over, at statsministerens deviation til Kongsvinger har været en søndagsavstikker i likhet med den berømte til Borgestad, og at det er saa at den ægte, gamle, uforlignelige statsminister har vi her i salen i dette hemmelige møte. Kongsvinger ligger ved den nøitrale zone, saa hvad der sies der, skal der kanskje ikke lægges saa megen vegt paa.

Statsraad Holtfodt: Jeg har ved en tidligere anledning tillatt mig at redegjøre for, hvordan denne proposition er fremkommet, nemlig derved, at jeg sammen med kommanderende general og generalstabschefen - det er nemlig disse to myndigheter, som sammen med forsvarsdepartementet her har ansvaret for landets militære situation, for landet ialfald, under den nuværende situation - samvittighetsfuldt har gaat igjennem, saa langt vi har evnet, ikke alene spørsmålet om, hvorledes armeen skal utstyres i teknisk henseende, hvilke mangler det der er, men ogsaa spørsmålet om, hvilket personel der trænges, forat det materiel, vi nødvendigvis maa ha, kan bli betjent; for det er noget, som enhver maa forstaa, at naar vi gaar til at anskaffe kanoner, saa kan de ikke skyte av sig selv; der maa være nogen, som kommanderer dem. Naar hr. Kragtorp har gjort op en statistik, som høres uhyggelig ut, saa vil jeg si, at hvis man ser i sammenhæng hele befalsspørsmålet i armeen, saa vil man se, at dette er ganske forsvindende tal. Det gaar ikke an at komme med den slags argumenter i en saa alvorlig sak som denne. Gradsforhøielserne var naturligvis av de ting, som jeg maatte ha paa det rene av hensyn til spørsmålet om standkvarterene - det har intet med den nuværende situation at gjøre forsaavidt -; men da jeg hadde foresat mig, saalangt jeg evnet, at arbeide i den aand, som Stortinget gang paa gang har uttalt ønske om optok jeg ogsaa det spørsmaal, endskjønt jeg vidste, jeg i hr. Kragtorp vilde faa en bitter motstander; for hr. Kragtorp er jo professor paa det militære omraade; vi andre er bare smaafolk i saa henseende.

Hr. Kragtorp kom ind paa forskjellige detaljspørsmaal her bl.a. angaaende Fossumavsnittet. Jeg mener, at der under denne debat ikke er grund til at gaa ind paa de ting; jeg tror, at jeg skal, naar vi kommer til hver enkelt titel, kunne klargjøre for nødvendigheten og rigtigheten av det, som er foreslaat av departementet. Jeg er ikke erfaren i det politiske liv, det er riktig; men jeg er ikke blottet for syn for det taktiske, og det er jo ingen vanskelighet i at skjønne selv for mig - og da er jeg sikker paa, at alle forsamlingens medlemmer er langt mere klar over det end jeg -, at her gjælder det en taktisk manøvre av politisk art. Jeg har med stor interesse fulgt hr. Buens taktiske manøvre her i salen,

hvor han stadig har forsøkt at faa forsvarsministeren i motsætning til det parti, der for øieblikket har regjeringsmagten. Vi vet jo, at socialisterne, hvor det gjælder forsvaret har en ren linje forsaavidt, som de ikke vil ha noget forsvar, de anerkjender intet fædreland - ialfald intet fædreland, som skal forsvares. Vi skal nok ha et fædreland, men vi skal ikke forsvare det - det er vel summen av socialisternes lære. Det forbauset mig derfor ikke, at en saadan taktisk manøvre blev foretat av socialisterne, men jeg hadde derimot ikke tænkt mig, at en saadan taktisk manøvre som denne fra hr. Buen skulde faat en hovedreserve fra den side av salen, som den nu har faat; ti vi kan vel være enige om, at naar det gjælder landets forsvar, burde alle vi, som vil forsvare landet, staa sammen under den nuværende situation. Skulde vi ikke være enige om nu, denne ene gang, og hvor det gjælder denne vigtige sak, at la disse partispørsmal falde og heller holde os til den store ting, at vi - uanset parti - vil gjøre, hvad vi kan for at sikre vort land?

Hagerup Bull: Jeg skal først si et par ord om, hvad forsvarsministeren sidst uttalte. Jeg kan for mit vedkommende forstaa, at det kan være en slags taktisk manøvre fra forsvarsministerens side, - han er selvfølgelig taktiker, - at benytte den fremgangsmaate likeoverfor os, som han nu senest benyttet, men jeg tror dog en saadan uttalelse av ham egentlig er lidt for gjennemskuelig. Det er dog klart, at det for os her i salen er av interesse at faa vite: Hvordan er regjeringens standpunkt i det hele? Det er for os av interesse ogsaa at vite, hvordan forsvarsministerens standpunkt er her. Jeg vet nok, at man ikke altid finder os værdige til at faa vite noget om det. Jeg vet, at der forleden foregik votering om et spørsmal, som skulde være et kabinetsspørsmal fra forsvarsministerens side, men at man først bakefter blev varskuet om, at saa var tilfældet. Det er en usædvanlig fremgangsmaate og jeg vil indrømme, at man hadde ret til at beklage sig over den. Jeg har ikke beklaget mig over det; men naar man først kommer ind paa disse ting, synes jeg, man maa bringe det frem. Vort forhold har været saa loyalt som mulig, og vi har ikke forsøkt nogen taktisk manøvre hverken overfor forsvarsministeren eller overfor forsvaret; men naar vi skal ta standpunkt til disse ting, er det av interesse at vite, hvordan forsvarsministeren staa. Det er av megen interesse at faa vite det. Jeg er - likesom hele mit parti - av den mening, at det vil være litet ønskelig uten av den haarde nødvendighet at foreta skifte av forsvarsminister under den nuværende situation. Og forsvarsministeren vet likesaa godt som jeg, at ialfald for en av mit partis medlemmer - og er forsaavidt i overensstemmelse med mange av os andre - har allerede den omstændighet, at forsvarsministeren gjorde kabinetsspørsmal paa en av disse poster, været bestemmende for hans stemmegivning, saaledes at de stemte

for statsraadens forslag. Saa langt er det fra, at vi her vil gjøre partipolitiske synsmaater gjældende, at vi endogsaa for at beholde vor politiske motstander paa taburetten voterte for hans forslag, skjønt vi ellers saglig ikke var overbevist om, at det var det rette. Og jeg kan for mit personlige vedkommende tilføie, at jeg stod i samme stilling likeoverfor det spørmaal, som kunde blit kabinetsspørmaal. Det vil erindres, at statsraadens forslag blev vedtat med 60 mot 58 stemmer. Jeg var en av de 58. Der skulde ikke mere til, end at et par av mine partifæller hadde votert, som jeg gjorde, saa vilde forsvarsministeren formodentlig ha sagt adieu til os. Jeg vilde imidlertid hvis jeg hadde hat anelse om, at der forelaa et kabinetsspørmaal fra ham, ha stemt paa den motsatte side. Vistnok var jeg ikke overbevist om, at han hadde ret, men jeg ansaa det ønskelig, at der ikke skedde skifte i forsvarsministerposten. Jeg vilde derfor i et saadant spørmaal, som for mig ikke hadde større vigtighet under de omstændigheter ha stemt omvendt av, hvad jeg gjorde. Jeg mener, dette er tilstrækkelig til at vise, at forsvarsministeren er ganske uberettiget til her at tale om en taktisk manøvre.

Vi vil vite, hvad regjeringens standpunkt er til de forsvarsforanstaltninger, som blir forelagt. Det er ikke tilstrækkelig for os at vite, hvordan forsvarsministeren staar. Det er, som sagt, av vigtighet men det er ikke tilstrækkelig. Og dernæst vil vi, at almenheten skal være oplyst om forholdet. Vi vil, at naar landets statsminister fremkommer med saadanne uttalelser som de, han kom med igaar, saa skal disse uttalelser komme i lys av, hvad der forøvrig foreligger, de skal komme i lys av de uttalelser, som han kommer med idag, forat man kan se, hvordan han staar. De skal holdes sammen med realiteten. Det behøver ikke ske nu i en debat for lykkede dører, men det kan komme frem siden. Jeg har ikke uttalt mig om realiteten. Jeg har ikke uttalt mig om forholdet mellem statsministerens uttalelser igaar og hans stilling til propositionen - det er et spørmaal som vi kan komme tilbake til siden. Men jeg tror, det kan være ønskelig, som hr. Ameln uttalte, at denne debat blir offentliggjort. Der er visselig ikke fremkommet noget her, som ikke kan komme for almenhetens øine, og det, at man faar det offentliggjort, vil kunne forkorte den debat, som senere maa finde sted for aapne døre. Hvis man vil gaa til at offentliggjøre denne debat og det saa er forutsætningen, at man bakefter for aapne døre skal komme tilbake til saken, antar jeg ogsaa, det kan tjene til at forkorte debatten nu. Derfor vil jeg henstille, om ikke præsidenten kan bidra sit til, at faa denne debat mest mulig avkortet, idet forutsætningen skulde være den, at man offentliggjorde debatten og senere kom tilbake til disse spørmaal for aapne døre.

Præsidenten: Præsidenten vil i henhold til disse uttalelser henstille til talerne at fatte sig i størst

mulig korthet, naar først saken skal optages til behandling senere.

Jul. Halvorsen: Der kan vel ikke være tvil om, at dette maa betragtes som en taktisk manøvre, men det maa man forstaa, at det har været statsministeren som har foretat den. Naar han staar paa dette møte og fortæller, at venstre ikke vil foreta nogen omorganisation, og man saa her bak lykkede dører gjør kabinetsspørsmaal paa den slags ting, saa er det jo klart, at folket, som læser dette, maa tro statsministeren, for de kjender jo ikke til, hvad som her er foregaat. Men jeg skal ikke hefte mig ved de ting. Det var en anden ting jeg vil hefte mig ved. Statsministeren har uttalt: Hvordan stillingen blir efter krigen, vet ingen; men derfor vil vi ikke gaa med paa betydelige utgifter, før vi har den nødvendige oversigt; vi finder ikke dette forsvarlig. - Det er bra nu, da det er valgaar, at søke at skape den opfatning ute blandt vælgerne, at man gjør, hvad man kan, for at undgaa store utgifter paa dette omraade. Men vi, som sitter her og vet, at vi er blit stengt inde bak laas og lukke, naar det gjælder dette, naar det gjælder vort standpunkt til disse store betydelige beløp, som er foreslaat indspart, vi forstaa manøvren. Og jeg tror, at naar man ser det i lys av det budget, hvorpaa der er 26 millioner kroner, som regjeringen ikke har anvist dækning for, og som gaar med underskud for hver dag, og naar man ogsaa ser det i lys av, hvad man maa laane for at holde nøitralitetsværet gaaende, da kan man forstaa statsministerens taktiske manøvre med dette om at indskrænke bevilgningerne.

Mjøen: Det er et par ord av forsvarsministeren, som gjør, at jeg vil ta ordet. Forsvarsministeren dvælte sterkt ved, at vi i denne situation maa sikre vort land og staa sammen i vort forsvar. Jeg henviser der til, hvad militærkomiteens formand paa militærkomiteens vegne har uttalt, at vi i militærkomiteen ved at behandle denne proposition har handlet i den tanke, at vi har gjort det bedst mulige for at staa saa sterk som mulig nu, men derimot ikke har ment at burde beslutte saadanne ting, som tok sigte paa fremtiden. Hr. Kragtorp kom idag til et resultat av 83 nye officersstillinger, jeg mener det blir ikke mere end 73. Men jeg har bare saa løselig summeret dem. Der er dem her i salen, som er av den formening, at det vi nu gjør, nærmest er at hæve graden fra kaptein til major for endel officerer, men derimot ikke egentlig nyoprettelser. Jo det er 73 nye officersstillinger og 216 nye underofficersstillinger, som jeg gjorde opmerksom paa ilørdags. Jeg vil faa lov til at si, at enhver finder det meget forstaaeligt, at den nuværende forsvarsminister som en meget ivrig forsvarsven og som en for sit vaaben sterkt interessert mand ser en stor nødvendighet i at styrke artilleriet ved at opsætte en række nye batterier. Men vi faar jo selvfølgelig være forberedt paa, at vi senere kan faa en forsvarsminister, der i infanteriet eller i en

anden vaabenart ser noget likesaa vigtig, og dermed har vi det samme gaaende der ogsaa. Jeg vil si som Kragtorp, at da jeg læste referatet av statsministerens foredrag idagmorges, kjendte jeg statsministeren igjen, jeg kjendte venstres program igjen, og jeg syntes det var næsten som at læse militærkomiteens egen indstilling, og de principper vi har fulgt under vor behandling.

Buen: Jeg forlangte ordet nu for at sætte fingeren paa et par uttalelser av den ærede forsvarsminister. Han har øiensynlig læst sin gamle høirekatekismus med megen flid, og han kommer med sine høirebarnelærdomme her i tinget og gjentar den gamle sats, som vi har hørt gjennom mange Herrens aar. Han sa, at socialisterne anerkjender intet fædreland. Det er for det første en usandhet, som ikke blir mindre, fordi om den gjentages til stadighet. Han tok sig i det rigtignok, da han hørte protesterne omkring sig, og sa, at vi anerkjender intet fædreland i den forstand, som han og hans meningsfæller gjorde. Og der kan være noget i det. Jeg anerkjender ikke det fædreland, som forsvarsministeren vil skape gjennom sin rustningspolitikk. Det er saa, at vi vil ialfald ikke forsvare vort fædreland, siger han endvidere. Jeg siger det, at i denne tid har vistnok utenriksministerens forsvar været betydelig sterkere og av betydelig større værdi end det forsvar, som forsvarsministeren har hat at stelle med. Vi er ikke slike faar, at vi mener, det er det samme, hvordan det gaar med det samfund, vi lever i, vi socialister, det kan hr. Holtfodt være ganske overbevist om. Men disse stadige gjentagelser, denne stadige mistænkliggjørelse av os socialister for, at vi skulde være samvittighetsløse, likegyldige overfor vort land og vort folk, jeg tilbakeviser den. Jeg har bare at uttrykke min dypeste foragt over, at den slags kampmidler endnu er i bruk. Jeg kan forstaa det paa en vis; hvis man sitter saa daarlig i det, at man er nødt til at bruke det, saa maa det jo tilgives, og jeg kan forsaavidt gjøre det, som jeg har indtryk av, at forsvarsministeren med sin politik, tiltrods for den sterke stilling han tilsynelatende indtar, selv ser og forstaar, at han befinner sig paa faldende fot.

Præsidenten: Præsidenten er gjort opmerksom paa, at den ærede repræsentant brukte det uttrykk, at han uttalte sin dypeste foragt for forsvarsministeren.

Buen: Nei, det gjorde jeg ikke; jeg uttalte min dypeste foragt over den ting, at slik argumentation fremdeles findes behøvelig.

Præsidenten: Dette er jo noget andet, men heller ikke denne udtalelse tror præsidenten er riktig, for forsvarsministeren tok sin reservation. Præsidenten var opmerksom paa uttalelsen fra forsvarsministeren og syntes ikke, den var rigtig; men forsvarsministeren tok dog sin

reservation, og i henhold til den synes præsidenten ikke, det var rigtig at bruke de sterke uttrykk, som hr. Buen brukte.

Løvland: Berre tvo ord. Hr. Hagerup Bull sitt framlegg er gaatt tilbake, og so veit eg ikkje, kva det er fyr ein tittel, som fyreligg no. Daa framlegget er teke tilbake, skulde eg tru, at debatten kunde vera slutt, og eg vil henstilla til præsidenten, at me no gjeng yver til neste post paa innstillingi.

Præsidenten: Præsidenten vil atter henstille til de følgende talere at fatte sig i korthet.

Chr. Knudsen: Jeg hæftet mig ogsaa ved disse uttalelser av forsvarsministeren, at socialisterne anerkjendte ikke noget fædreland, ialfald ikke noget fædreland de vilde forsvare. Det er en sats, jeg vil sætte fingeren paa som usand. Vi socialdemokrater har vist gang paa gang den ting, at vi anerkjender et fædreland og vil forsvare det; men vi vil ikke forsvare det med vold og magt; for det mener vi, er, specielt i disse tider, bare den ting at føre vort land op i vanskeligheter, som kan være skadelige for land og folk, og det vil vi ikke være med paa. Men desuagtet er det selvsagt, at vi anerkjender fædrelandet, og det ligger yderligere deri, at vort program er opsat med det for øie at skape et fædreland, hvor alle kan føle sig tilfreds.

Ustvedt: Jeg vil kun ha fastslaat, før debatten slutter, at statsministeren her idag i motsætning til slik som enhver uhildet læser maa opfatte hans uttalelser paa Kongsvinger igaar, har stillet sig solidarisk med forsvarsministeren og har paa samme maate som forsvarsministeren har gjort, stillet kabinetsspørsmål paa vedtagelsen av de poster, som forsvarsministeren har stillet kabinetsspørsmål paa. Dette vil jeg ha konstatert. Jeg mener, det har sin store interesse netop paa grund av den skrikende uoverensstemmelse, som der er mellem dette kabinetsspørsmål her idag og uttalelserne paa Kongsvinger igaar.

Præsidenten: Præsidenten faar henwise til statsministerens egne uttalelser, som tidligere er avgit.

Mowinckel frafaldt ordet.

Statsraad Holtfodt: Jeg skal være ganske kort. I anledning av hr. Buens uttalelser vil jeg si, at selvfølgelig er det saa - det er ganske rigtig - at utenriksministeren har ledet vort lands utenrikspolitikk i denne tid paa en maate, som vi alle anerkjender, derom er der ikke meningsforskjell. Men hr. Buen er ikke opmerksom paa den ting, at forsvaret kommer først til anvendelse efter sin egentlige opgave, naar utenriksministeren ikke

længer alene kan klare den utenrikske politik. Forsvarsvæsenet som saadant træder først i funktion, naar utenriksministerens politik ikke længer strækker til. Hvis det apparat, som utenriksministeren da maa ty til - vi er kun et vaaben i hans haand, forsvarsvæsenet optrær ikke og har ikke i hele denne krise paa noget punkt optraadt uten i fuldeste overensstemmelse med utenriksministeren - hvis da det vaaben, som utenriksministeren faar til sin disposition, er mangelfuldt, saa tror jeg, jeg tør si, uten at nogen av de herrer socialister kan bli fornærmet, at de har sin meget væsentlige andel i, at dette vaaben ikke er saa skarpt, som det kanske kunde ønskes.

Med hensyn til mine uttalelser om fædrelandet vil jeg beklage, hvis de paa nogen maate er oppfattet saaledes, at ikke socialisterne paa sit vis er likesaa gode fædrelandsvenner som vi andre, som vil ha et militært forsvar. Socialisterne vil stole paa traktater, vi vil heller stole paa, at vi kan forsvare os, hvis det blir nødvendig paa den maate at hævde vor selvstændighet. Som et eksempel paa, at jeg ikke er blind for, at socialisterne er likesaa gode fædrelandsvenner som os andre, vil jeg benytte anledningen til at nævne, at jeg paa en av mine inspektionsreiser til nøytralitetsvernet blev forestillet for en av socialisternes mest fremtrædende ledere i en av vore kystbyer, som viste sig inden sit kompani at han faat til og med en befalingsmands stilling; han var rykket op fra menig til en betroet stilling i sit kompani, hvor han nød megen anseelse. Jeg spurte, hvordan dette kunde gaa til, da denne socialist var bekjendt som en av de værste agitatorer mot forsvaret før krisen, og vedkommende kompanichef svarte, at han selv hadde været forbauset over den optræden, som denne socialist hadde vist, og at han hadde spurt ham om, hvad det kom av, at han viste sig saa ivrig og samvittighetsfull i tjenesten. Dertil sa han: "Jeg forholder mig, naar jeg er utenfor tjenesten, altsaa som civil borger, at kjæmpe for de ideer, som jeg tror er de, som skal føre frem til bedste for vort land; men naar jeg kommer i den militære avdeling er det klart, at jeg som alle andre bøier mig for landets love og vil gjøre, hvad jeg kan, forat vi, saa længe vi har disse love, skal hævde vort lands selvstændighet saa godt som nogen anden." Det var ord som glædet mig, som det forsaavidt ogsaa glæder mig, at jeg faar anledning til at nævne dette nu, at vi blandt vort nøytralitetsvern aldrig har seet noget eksempel paa, at socialdemokraterne der ikke har været likesaa gode soldater som hvilkensomhelst av de andre.

Buen: Det var et meget interessant og et meget nødvendigt tilbaketog den ærede forsvarsminister gjorde nu fra sine tidligere uttalelser om os socialister med hensyn til vor mangel paa fædrelandsfølelse. Jeg behøver ikke at legge noget til der. Men naar han har den opfatning, som han nu sidst ga tilkjende, saa maa jeg spørre: Hvad godt agter han at fremme i vort folk ved disse

kneblingsbestemmelser, som vi har faaet fra hans haand overfor vor antimilitaristiske agitation? Der frakjendes vi retten og adgangen til at kunne hævde vore ideer og kjæmpe for dem. Det er et forsøk paa at lægge et tryk paa den fri meningsutveksling. Det staar igjen i strid med de uttalelser, som han nu sidst kom med om vor optræden som socialister. Det er atter en inkonsekvens, som jeg ikke forstaar. Naar han talte om utenriksministerens rolle og i denne forbindelse nævnte, at naar utenriksministeren ikke længer rak til med sine magtmidler, saa maatte de militære magtmidler træ til, saa vil jeg si, at det er netop der vi er av den mening, at de militære magtmidler er saa langt fra magtmidler i den forstand, som folk i almindelighet oppfatter det, at det er en svakhetens yterste konsekvens her i landet de militære saakaldte magtmidler, og derfor finder vi av hensyn til fædrelandet, at dette pligter vi at bekjæmpe.

Præsidenten: Da ingen flere har forlangt ordet, erklæres debatten for avsluttet.

Hagerup Bull: Det er min forutsætning, at denne debat blir at offentliggjøre.

Præsidenten: Det maa der træffes bestemmelse om av Stortinget.

Hagerup Bull: Jeg henstiller til præsidenten at komme med forslag om det.

Præsidenten: Der vil ogsaa bli spørsmål om at offentliggjøre andre dele av denne debat. Det spørsmål vil bli optat ved slutningen av de hemmelige møter.

Videre var indstillet:

Tit. 4. Landvernet, befalets deltagelse i regimentssamling	
.....	kr. 5 000,00
" 6. Kavaleriet	144,00

Votering:

Komiteens indstilling under tit. 4 og 6 bifaldtes mot 16 stemmer.

Videre var indstillet:

Tit. 7. Feltartilleriet kr. 17 000,00

Præsidenten: I forbindelse hermed blir at behandle titel 7 paa det extraordinære budget: Feltartilleriet kr. 962 000,00. Denne titel 7 har forskjellige underavdelinger, som det vil ses av indstillingen. Præsidenten vil efter henstilling av forsvarsministeren foreslaa, at under denne titel først behandles:

"a. Gjennomførelsen av organisationen med en 3dje bataljon pr. regiment."

Det staar i propositionen side 15 og i indstillingen side 7. Komiteflertallets indstilling er overensstemmende med propositionen og gaar ut paa kr. 17 000,00. Forlanger nogen ordet angaaende litr. a? - Den er optat.

Votering:

Komiteens indstilling under 7 a bifaldtes mot 23 stemmer.

Næste avsnit under tit. 7 var

b. Positionsartilleriets omorganisation.

Det staar i propositionen side 16-17 og i indstillingen paa side 7-8. Forlanger nogen ordet angaaende dette litra?

Statsraad Holtfodt: Angaaende organisationen av positionsartilleriet er komiteen delt i 2 fraktioner. Komiteens majoritet stemmer mot forslaget, medens minoriteten bestaaende av formanden, Ramm og Stinessen har sluttet sig til en i sin tid av kommanderende general og de militære autoriteter foreslaaet organisation. Jeg skal til forklaring av, at jeg ikke har kundet slutte mig til nogen av disse forslag, faa lov til at gjøre opmerksom paa et par ting. Den organisation, som oprindelig var foreslaaet for positionsartilleriet og som da var tiltraadt av de militære autoriteter, gaar ut paa, at positionsartilleriet skal organiseres som et selvstændigt positionsartilleriregiment inddelt i 2 bataljoner à 3 kanonbatterier og 1 bataljon haubitzbatterier samt 1 landevernsbataljon, som skulde opsættes med 7,5 cm.'s kanoner. Jeg skal gjøre opmerksom paa for de medlemmer av forsamlingen, der kanskje ikke er paa det rene med forskjellen paa feltartilleri og positionsartilleri, at naar vi hos os kalder dette for positionsartilleri, kommer det derav, at det oprindelig er anskaffet efter forslag av den saakaldte befæstningskommission av 1899 til bestykning av en hel række positioner ved Glommenlinjen, som jeg skal faa lov nærmere at redegjøre for, naar vi kommer til behandlingen av Fossumavsnittet. Dette skyts var oprindelig stationært; det vil sige, det var ikke opsat som marsjerende batterier, som kunde følge feltarmeen. Da man nu gik over til den nye hærordning, var positionsartilleriet en av de ting, som ikke kom med i hærordningen efter det princip, som forøvrig var gjennomført i hele hærordningen, nemlig at hver enkelt av slagenheterne, altsaa feltbrigaderne, skal være utstyrt med alle de skytstyper, som trænges for en saadan slagenhet. Nu har da forholdene utviklet sig saaledes, at paa grund av, at positionsartilleriet ikke kom med, har

dette været saa ufuldkomment utstyrt med personel, at vi ikke engang kan utnytte det materiel, som vi har, hvis vi skal fastholde den organisation, som er gjældende. Da nu forslaget kom ind til departementet, og jeg begyndte at behandle det, begyndte jeg at se paa den økonomiske side av saken, og da viste det sig, at hvis man skulde gennemføre denne ordning, som kommanderende general oprindelig hadde foreslaaet, saa hadde den to væsentlige mangler: For det første, at der intet positionsartilleri blev tildelt det trondhjemske operationsteater, og for det andet, at dette forslag som en nødvendig konsekvens maatte medføre bygning av et helt nyt regimentsetablisement for positionsartilleriet. Jeg lot da omkostningsberegne et saadant etablissement, og det viste sig, at det vilde komme op i en sum av kr. 1.100.000.00. Dertil kom, at militært set medførte den ordning, som oprindelig var foreslaaet fra feltartilleriets side, den ulempe, at en hel del av feltartilleriets officerer vilde bli ganske ukjent med disse store 10,5 cm. kanoner og 12 cm. haubitzer. Jeg har indtat en opgave fra vedkommende vaaben, over hvor mange av vaabenets officerer det er, som aldrig nogensinde har skudt med disse kanoner, og det viser sig, at ikke mindre end 85 av feltartilleriets officerer er næsten ukjendte med det og har ialfald ikke hat en selvstendig skytning med dette skyts. Naar man nu erindrer, at disse forskjellige skytstyper samvirker paa samme front under kamp, er det klart, at ved et vaaben, som er saa snaut utstyrt før organisationsmæssig, maa befalet ordne sig saaledes, at officererne inden hele vaabenet kan gaa fra den ene skytstype til den anden. Naar der altsaa falder en officer ved et batteri, maa han kunne erstattes med en officer fra et av de andre batterier, som staar i kamplinjen eller fra depotavdelingerne. Samtidig var der foreslaaet opsat en landevernsbataljon ved positionsartilleriet, som skulde ha 7,5 cm. kanoner. Nu husker vi alle, at landevernet faar sine folk fra linjen. Om man altsaa opsætter positionsartilleriregimentet med 10,5 cm. kanoner og 12 cm. haubitzer i linjen, saa kommer landevernet til at faa folk, som aldrig nogensinde har eksersert med det skyts, som det skal ha ved krigsopsætning, og dette blir saa meget værre, naar vi tar hensyn til, at landevernet ingen speciel øvelse har. Disse momenter gjorde, at departementet ikke kunde slutte sig til det forslag, som var fremkommet; men det indledet forhandlinger med feltartilleriets chef, med kommanderende general og med generalstaben, og vi blev da alle sammen enige om, at den ordning, som her er antydnet, er en saa stor forbedring av positionsartilleriets og feltartilleriets ildkraft i det hele tat, at alle fandt at kunne slutte sig til dette forslag. Dette er meddelt militærkomiteen i en skrivelse, som imidlertid ikke er kommet med i komiteens indstilling, idet den først er datert samme dag, komiteen har avgivet indstillingen. Dette er da grunden til, at jeg ser mig nødsaget til at opta propositionen paa dette punkt, og at jeg ikke kan

slutte mig til det forslag, som er fremkommet fra militærkomiteens side. Det har jo altid været forlangt, og hr. Kragtorp er jo av dem, som for ganske kort tid siden har lagt forsvarsdepartementet sterkt paa hjerte, at vi her ikke maa faa forslag fra de militære myndigheter, hvis økonomiske konsekvenser ikke Stortinget har fuld oversigt over. Det er fuldstændig overensstemmende hermed, at jeg har forsøkt at finde de økonomiske konsekvenser av de forskjellige forslag, og jeg er kommet til det resultat, at det forslag, som oprindeligen var fremsat av de militære myndigheter, vilde bli saa kostbart i sine konsekvenser, at det var aldeles uoverkommelig. Jeg er altsaa her i det tilfælde, at det forslag, som departementet fremsætter, er fuldt oversigtlig i sine konsekvenser, fuldt forsvarlig og rationelt i militær henseende, og under hensyntagen hertil er det da, at departementets forslag fastholdes ved nærværende behandling.

Præsidenten: Forsvarsdepartementets chef har under titel 7. litra b, positionsartilleriets omorganisation, optat forslag om bevilgning av kr. 93.100.00.

Aavatsmark: Jeg indrømmer, at den nuværende forsvarsminister er en artilleristisk autoritet, og det er derfor kanskje litt dristig av mig her at ha en anden mening end han om disse spørsmål. Men jeg har nu engang en litt anden opfatning av dette spørsmål med hensyn til positionsartilleriets organisation, baade hvad angaar den taktiske side av saken, og hvad hensigtsmessigheten angaar, og jeg har desto større grund til at ha det, som jeg her har en fortid.

Jeg vil, inden jeg begynder at anføre mine grunde, faa lov til kortelig at gjennemgaa positionsartilleriets organisation, og hvorledes denne forsamling i tidens løb har stillet sig til dette spørsmål. Det har nemlig gjentagende gange været oppe her. Jeg vil forutskikke den bemerkning, at jeg selvsagt er enig med statsraaden i, at der bør gjøres noget, og at vi bør opsætte bataljonen saaledes, at batterierne i tilfælde av krig kan rykke ut; men jeg er ikke enig i, at det skal fordeles til brigaderne, jeg vil holde positionsartilleriet samlet. Jeg skal da faa lov til ganske kort at redegjøre for, hvorledes der har været forholdt tidligere, naar denne sak har været oppe i Stortinget. Ved stortingsbeslutning av 27de mai 1902 blev der bevilget de fornødne midler til opsætning av en mobil positionsartilleribataljon fra 1ste oktober 1902. Som grundlag for organisationen ligger stortingsproposition nr. 99 for 1900-1901 og stortingsindstilling X D, 1901-1902. Spørsmålet om bataljonens taktiske opsætning samt tilveiebringelse av vernepliktig personel blev derpaa utredet og forelagt Stortinget. Militærkomiteen optok da organisationen til overveielse, det er indstilling S X A 1903-1904. Dens majoritet foreslaar positionsartilleribataljonen opløst og 1 positionsartillerikompani henlagt under hvert av de 3

feltartillerikorps; en minoritet paa 2 medlemmer vilde opretholde bataljonen. Vi ser, at flertallet i militærkomiteens indstilling gik dengang akkurat samme vei som den ærede chef for departementet nu gjør, medens et mindretal paa 2 medlemmer vilde opretholde bataljonen som en selvstændig enhet. Komiteen foreslog denne ordning om opdeling vedtatt i principet; men da den ikke vandt tilslutning i Stortinget, blev regjeringen anmodet om for næste storting at fremlægge forslag til organisation i 2 alternativer. Alternativ 1 er opretholdelse av bataljonen, omfattende kun 10,5 cm. kanoner og 12 cm. haubitser; og alternativ 2 er opløsning av bataljonen og fordeling som ovenfor nævnt - se stortingsproposition I, X A 1904-1905 pag. 14 og 15; der er nærmere redegjort for disse forhold. I henhold til denne anmodning til Stortinget om at redegjøre for disse 2 alternativer fremsendte positionsartilleribataljonen en forestilling med forslag under nævnte 2 forutsætninger. Bataljonen - chef daværende oberstløytnant Bødtker - fremholder i denne forestilling paa det sterkeste det uheldige i en opdeling av det mobile positionsartilleri baade i taktisk og administrativ henseende og hvad angaar opøvelsen. Den nuværende generalinspektør var dengang chef for positionsartilleribataljonen. I denne forestilling uttales blandt andet følgende: "Den av komiteens flertal antydede ordning med positionskompaniernes henlæggelse under korpserne, hvad administration, utdanning og opsætning for felt angaar, vil utvilsomt medføre betydelig ulemper for korpserne, hvad der imidlertid her ikke nærmere skal berøres; derimot maa man fremholde, at en sløifning av bataljonsstaben og en opløsning av det bataljonsbaand, som ved positionsartilleriets opsætning blev etablert, for dette vil medføre tap av enhet, ansvar, initiativ og utdanning." Det siges videre: "Den omstændighet, at positionsartilleriet hos os fortrinsvis er bestemt for anvendelse i en række forut utpekte og fortifikatorisk anordnede stillinger i viktige forsvarsavsnit, hvor det følgelig i størst mulig utstrækning maa øves og forberedes for sin opgave, stiller krav til en ordning av øvelserne, som vanskelig kan ske fyldest uten under en fælles ledelse." Det er sakens historie dengang. Saa kommer vi til 1905. Da kom spørsmålet om hel omorganisering av hæren, og man finder positionsartilleribataljonen behandlet i den forsterkede militærkomitees indstilling S. XXXXII for 1908. Her er det mobile positionsartilleri foreslaatt samlet i en bataljon; men en majoritet foreslaar, at bataljonen underlægges et feltartilleriregiment, idet denne ordning vil bli billigere; men komiteens medlem Aavatsmark - jeg var dengang medlem av den forsterkede komite - var ikke enig i den opfatning og dissenterer - jeg henviser i saa henseende til, hvad jeg har sagt i den forsterkede militærkomitees indstilling S. XXXXII for 1908 paa pag 105; jeg vil ha bataljonen fremdeles samlet og selvstændig. Feltartilleriets officerer sendte gjennom sin

generalinspektør under 6te mai 1908 en forestilling til Stortinget, hvori de helt slutter sig til Aavatsmarks forslag og motivering av samme. Der uttaler feltartilleriets samtlige officerer blandt andet: "Kaptein Aavatsmarks motivering, som helt ut kan tiltrædes, er sterkt talende, og den kan ikke skjønnes at gaa i retning av nogen fordeling av bataljonen til feltavdelingerne, saaledes som det av komiteens formand antydes. En organisation paa denne maate er forøvrig tidligere med styrke avvist av alle militærautoriteter som aldeles utilfredsstillende ikke alene, naar det gjælder utnyttelsen av det forhaandenværende positionsskyts, men ogsaa - og ikke mindst - av hensyn til feltartilleriet selv." Det er feltartilleriets samlede officerer, som gir min dissens om at holde det samlet som en selvstændig enhet tilslutning. Den departementale komite - formand general Hoff - som blev nedsat, efterat den forsterkede militærkomite hadde avgit sin indstilling i 1908, foreslaar positionsartilleribataljonen opsat som en selvstændig enhet. I den departementale komite sad general Hoff - formand, general Strugstad - den nuværende generalstabschef, generalintendanten, hr. Keilhau, generaladvokat Smedal, hr. Inderberg, hr. Kleist Gedde og jeg tror et par medlemmer til, som jeg ikke husker, og disse herrer var altsaa ogsaa enig i, at positionsartilleriet skulde beholdes samlet som en selvstændig enhet overensstemmende med mit forslag. I den forstærkede militærkomites indstilling S. XXXXII for 1909 uttales paa pag. 78, 1ste spalte øverst: "Efter det forslag, som militærkomiteen i nærvæende indstilling har fremsat om feltartilleriets organisation i 3 store regimenter à 9 batterier, vil det ikke vel være gjørlig at henlægge ogsaa positionsartilleribataljonen til et av disse. Nærvæende komite tiltrær derfor nu enstemmig forslaget om, at positionsartilleriet opsættes som en selvstændig administrativ enhet". Dette var den forstærkede militærkomite i 1909. Overensstemmende hermed blev da positionsartilleriets organisation vedtaget og gennemført. Som vi ser, var der altsaa allerede i 1903-04 forslag oppe om at opløse positionsartilleribataljonen og henlægge et kompagni til hvert av de daværende feltartillerikorps. Man hadde dengang ikke faaet haubitser. Saadan ordning maa ansees ganske parallel med, hvad nu foreslaaes; istedenfor 1 kompagni paa 2 batterier er nu kommet 1 bataljon paa 2 - 10.5 cm. kanonbatterier. Og saa kommer de 2 haubitsbatterier, som ogsaa skal fordeles. Nu mener jeg, at hvad der tidligere har været fremholdt mot en fordeling av positionsartilleriet til feltartilleriregimenterne, det er ogsaa tilstede nu. Jeg er ganske enig med den ærede statsraad i, at vore feltartilleriregimenter bør ha haubitser - det har de fleste utenlandske feltartilleriregimenter - men at lægge 3 forskjellige skytssorter til et og samme regiment, det tror jeg blir en vanskelig ting baade i administrativ og taktisk henseende. Jeg tror, det vil bli en meget

vanskelig ting at koble sammen under en chefs kommando 3 bataljoner med 7.5 cm. kanoner, 2 batterier med 10.5 cm. kanoner og 1 batteri med 12 cm. haubitser. Disse skytssorter er saa forskjellige baade i teknisk og taktisk henseende - de er forskjellige med hensyn til manøvreevne og optræden - at det vil bli en ganske kompliseret og uensartet enhet.

Positionsartilleribataljonen blev som sagt hos os opsat i 1902-03, og det var dengang særlig bestemt til at forsvare tilgangene til Kristiania. Man vil erindre, at det var i Stangs statsraadstid, og der var en stærk strid om dette vaabens opsætning. Der blev dengang - og senere - forberedt en række positioner dels paa vestsiden og dels paa østsiden av Kristianiafjorden, langs Glommen-linjen, og i disse positioner var det meningen, at positionsartilleriet skulde optræde, efter omstændighederne paa vestsiden eller paa østsiden av Kristianiafjorden. Gaar man nu til en opdeling av positionsartilleriet, saa kan man si, at man derved styrker det nordenfjeldske Norges forsvar, idet dette faar positionsartilleriskyts; men man vilde efter min mening samtidig hitføre en ganske betydelig svækkelse av det søndenfjeldske Norges forsvar og specielt forsvaret av tilgangene til Kristiania. Dertil kommer, at det er nødvendig for en hærledelse at ha til sin raadighet en enhet, som bestaar av et stærkt og kraftig skyts for efter behov at la det optræ hvor forholdene maatte tilsi det. Fordeler man nu positionsartilleriet ut til regimenterne, saa vet vi, at det med vore daarlige kommunikationsforhold vil bli ganske umulig igjen at faa det samlet, om det skulde vise sig nødvendig; men holder man derimot regimentet samlet, har man en styrke i sin haand, som man kan optræ med paa de avgjørende punkter, mens man har sat det ut av spillet, hvis man deler det op. Jeg tror derfor, at det vil være uheldig at berøve den øverste hærledelse dette kraftige vaaben ved at fordele det ut til feltartilleriregimenterne. Kunde vi derimot faa skaffet os haubitser til feltartilleriregimenterne, saa skulde intet være mig kjærere end det. Jeg tror, det er nødvendig og rigtig, men jeg tror ikke, at den vei, som foreslaes her, er den rigtige. Jeg indrømmer, at statsraaden specielt paa artilleristiske omraade er sakkyndig fremfor de fleste andre; men jeg har dog ogsaa studeret disse forhold noksaa indgaaende og forsøkt at sætte mig ind i dem, og om jeg end er vel vidende om, hvorledes voteringen vil bli her idag, saa vil jeg dog ha sagt min mening om saken, fordi jeg som sagt har sat mig nøie ind i den og har tat min stilling til den allerede i 1908, samtidig som jeg vet, at jeg har samtlige feltartilleriofficerer og mange andre - ogsaa sakkyndige - med mig. Jeg vil ha sagt dette, fordi jeg ikke tror, det er den rigtige vei at gaa den, som her er foreslaat av forsvarsministeren. Jeg skal villig indrømme, at forsvarsministerens forslag er en styrkelse av de nuværende forhold, for nu er positionsartilleriet saa slet opsat, at det i tilfælde av mobilisering ikke vil

være mulig at rykke ut med samtlige kanoner, og det er der selvfølgelig ingen mening i. Men jeg mener, at skal man gaa til en omordning av positionsartilleriet, saa maa man gjøre det paa den hensigtsmæssigste maate og paa den maate, som tilfører forsvaret den størst mulige styrkelse, og det er at holde det samlet i et eget selvstendig regiment. Hvis man nu legger saa sterk vægt paa at tilføre det nordenfjeldske Norges forsvar en styrkelse gjennom et batteri av positionsartilleriet - hvad jeg som trønder selvfølgelig meget skulde ønske - saa er der selvfølgelig ikke noget iveien for at man kan detachere den ene bataljon nordenfjelds og beholde de to søndenfjelds; men jeg vil foretrække at ha hele regimentet samlet og heller styrke forsvaret nordenfjelds ved at skaffe haubitser til 3. feltartilleriregiment, saa snart saadanne kan skaffes. Statsraaden var inde paa, at regimentsopsætningen vilde komme til at koste svært meget, og jeg skal ikke komme ind paa nærmere detaljer her paa dette omraade; men man vil forstaa, at naar positionsartilleriet fordeles paa 3 forskjellige regimenter, saa maa skytning med 10.5 cm. kanoner og 12 cm. haubitser i rekrutskolen foregaa paa 3 forskjellige steder, nemlig ved rekrutskolerne ved de 3 feltartilleriregimentet. Det vilde medføre adskillig større amunitionsforbruk, end om man har positionsartilleriet samlet med sin egen rekrutskole. Nu siger statsraaden, at vi maatte ha meget kostbare etablissementer - jeg tror, han sa paa omkring 1 million kroner. Ja, det kan saa være, hvis man skulde skride til at opføre nye etablissementer. Men jeg skulde tro, man i en nok saa lang, ja i en overskuelig fremtid, skulde kunne nøie sig med de forhold, man nu har ved Fredrikstad. Jeg har her en skrivelse fra positionsartilleriets chef, hvori han ogsaa omhandler disse forhold. Jeg skal ikke trøtte forsamlingen med at læse den op nu; men han gjør opmerksom paa, at med den foreslaede ordning vil øvelserne bli kostbarere, og utskrivningen av de vernepligtige vil bli nok saa vanskelig, da der vil bli saa faa fra hvert distrikt. Han gjør videre opmerksom paa, at forholdet for underofficererne vil bli meget vanskelig. Og han sier, at hvad øvelsesforhold, etablissementer osv. angaar, er det nuværende forhold meget tilfredsstillende; ved barakkesletten paa Øren har man det meget godt. Han sier ogsaa, at han gjentagne ganger har fremhævet i sine eksisrapporter, at underbringelsen er nok saa bra, og han mener, at etablissementerne kan benyttes, som de nu er. Men selvfølgelig er jeg enig med den ærede statsraad i, at kunde man faa nye etablissementer, vilde det forsaavidt være det bedste. Men, som sagt, chefen for den nuværende positionsartilleribataljon er av den mening, at det ikke skulde være nødvendig. Jeg har, som sagt, brukt den skrivelse, som er sendt os fra positionsartilleribataljonens chef, og han sier, at hvad omkostningerne angaar, vil det at opsætte et regiment, hvis man skal opsætte egen regimentsstab og egne bataljonsstaber, koste 57 000 kr. i aarlige utgifter. Han

har ogsaa et andet alternativ, hvor han gjør det litt billigere. Det er paa 40 500 kr. Men skal man gjøre dette, mener jeg, man faar ta det mest effektive alternativ, det paa 57 000 kr. Jeg vil slutte med at si, at jeg, som jeg har sagt, mener, at det, jeg her har fremholdt, er det bedste; men selvsagt medfører ogsaa departementets forslag en styrkelse av positionsartilleriet.

Kragtorp: Jeg vil ganske kort forklare aarsaken til, at komiteen har tat det standpunkt, som den her har, naar den har foreslaat denne foranstaltning utsat. Det opplyses nemlig i de foreliggende dokumenter, at positionsartilleriet ikke har utdannet personnel, saa det har nogen officerer at gi avkald paa ved kompanierne. I en skrivelse fra positionsartilleriets nuværende chef heter det: "Enhver avgivelse av befal fra kompanierne vil nemlig gjøre disse endnu mindre feltdygtige, end de formentlig vil vise sig endog uten avgivelse." Naar stillingen nu er den, at kompanierne ikke kan miste en eneste mand uten at bli mindre feltdygtige, kanskje, praktisk talt, feltudygtige, mente komiteen, at det vilde være risikabelt nu at gaa til en organisationsforandring, som ikke kan ske paa anden maate end ved, at man tar befal fra kompanierne, løfter det høiere op i grad og sætter det i de stillinger, som her foreslaas opprettet. Positionsartilleriets chef sier videre: En beordring av kvalificert befal fra allerede opsatte avdelinger utenfor positionsartilleribataljonen anser man paa grund av de særlige forhold ved positionsartilleriet for udelukket. Der kan altsaa heller ikke skaffes folk utenfra. Nu har vi hat den nuværende situation for øie, da vi hver dag som helst kan risikere mobilisering, og da mente vi, det var tryggest, at hver mand stod paa den post, som han nu har, og avventet begivenheternes gang. Siden kunde vi ta spørsmålet om organisationen under overveielse. Dette er aarsaken til, at komiteen har stillet sig, som den har gjort. Og den stilling fastholder vi.

Ramm: Jeg hører til den minoritet, som foreslaar positionsartilleriet organisert som et regiment eller ialfald samlet, og som er mot statsraadens forslag om, at positionsartilleriet skal stykkes op i tre dele og fordeles til feltartilleriregimenterne. Denne sak har flere sider. For det første er det spørsmålet, om det ikke er nødvendig at utstyre positionsartilleriet med mere befal. Det er en side av saken. Dernæst er det et spørsmaal, hvorvidt det ikke er nødvendig at skaffe positionsartilleriet bataljonsstaber, og saa kommer det tredie spørsmaal, som statsraaden har bragt ind, hvorvidt positionsartilleriet ikke bør opsættes i tre deler. Med hensyn til det første spørsmaal, hvorvidt det er nødvendig at skaffe mere befal, tror jeg, det kan være tilstrækkelig at henvise til bataljonschefens til komiteen og Stortinget indgivne erklæring om, at det nu er saa daarlig bevendt med befal ved dette vaaben, at han ikke feltmæssig, med

fuld krigsopsætning, kan rykke ut med mere end fem batterier. Som det er oplyst tidligere, har bataljonen 8 batterier linje og 4 batterier landevern, altsaa 12 batterier eller 48 kanoner; men med det befal av officerer og underofficerer, man har, kan man i tilfælde av krig ikke rykke ut med mere end 5 batterier, 20 kanoner. Og dette er det bedste feltskyts, som vor arme for tiden har. Dette er jo saa uheldig, at det maa rettes paa, og med hensyn til dette spørsmaal er minoriteten enig med departementet. Majoriteten i komiteen har ogsaa i denne henseende erklært sig uenig; idet den, saavidt jeg har forstaat det, har argumentert med, at der ikke kan skaffes mere befal. Med hensyn til den side av saken har jeg ræsonnert som saa: Naar departementet har fremsat et forslag om forsyning av positionsartilleribataljonen med det nødvendige befal, har jeg gaat ut fra, at det ogsaa kan skaffes. Og det samme ser man ogsaa, at bataljonen selv mener, saa fra den side seet, har jeg ingensomhelst betænkelighet ved at følge departementet. Men saa er det da den anden side, det er spørsmålet om, hvorvidt der bør opsættes bataljonsstaber. Der foreligger i saa henseende for komiteen fuldstændig redegjørelse fra bataljonen og generalinspektøren for at det er en nødvendighet. Ethvert feltartilleriregiment har bataljonsstaber. Ethvert feltartilleriregiment er delt i 3 bataljoner, og enhver bataljon i 3 batterier. Det er saa, at for tiden er det bare et regiment, som har 3 batallioner. Men det er nu idag bestemt, at de andre ogsaa skal forsynes med bataljonsstaber, saaledes at hvert regiment faar 3 bataljonsstaber. Den bataljon, som det her gjælder, positionsartilleribataljonen har, som jeg nævnte isted, 8 batterier linje og 4 batterier landevern, men ikke mere end en eneste bataljonsstab. Altsaa det forlanges, at i dette tunge skyts, som er meget vanskeligere at behandle end feltartilleriets skal 1 mand lede samtlige batterier. Departementet foreslaar opsat tre batallionsstaber, og i saa henseende er jeg enig med departementet. Men det 3dje punkt er det, hvori mindretallet har skilt sig fra departementet, og det er spørsmålet om, hvorvidt det er raadelig at stykke op positionsartilleriet i 3 dele. I saa henseende har alle sakkyndige uttalt sig for, at positionsartilleriet bør holdes samlet. Komiteens formand har tidligere gjort rede for sakens historie. Han har redegjort for, at der tidligere i en række av aar har været diskutteret baade i militærkomiteen og blandt sakkyndige og ogsaa her i Stortinget om, hvorledes positionsartilleribataljonen bør organiseres, og i 1908 og 1909 blev det avgjort, at den skal holdes samlet, og dette er selvfølgelig ogsaa blit befulgt. Naar der nu fremkommer spørsmaal om forbedring av positionsartilleriet, gaar samtlige sakkyndige utfra som givet, at bataljonen skal holdes samlet. Selve bataljonen, generalen, brigaden, generalstaben og kommanderende general, alle har uttalt sig for, at det ene rette er, at bataljonen holdes samlet, og det forslag, som bataljonen selv har opstillet om, at

den skal organiseres som et regiment med 3 bataljonsstaber, er ogsaa anbefalet av alle disse. Der er en nuance, som jeg senere skal komme ind paa. Men i realiteten er alle enige i, at den bør beholdes samlet. Saa kommer departementet med sin St.prp. nr. 26 og refererer denne sak i det trykte dokument saaledes - det staar side 17 i propositionen: "Departementet henviser til de som utrykt bilag medfølgende uttalelser fra kommanderende general, generalstaben, generalinspektøren for feltartilleriet og 1ste brigade. Departementet er for sit vedkommende blit staaende ved nedenomhandlede organisationsforslag". Saa kommer det, og det gaar utpaa at det skal opstykket i 3 dele. Der findes intet i propositionen om, hvad de sakkyndige tidligere har uttalt i dette spørsmaal, og der findes intet om, hvilke grunde taler for det av departementet fremsatte forslag. Nu hører jeg, at departementschefen uttaler, hvis jeg ikke husker feil, at han har generalstaben og kommanderende general med sig i sit forslag. I saa henseende henger det saaledes sammen, at det er en skrivelse, som er kommet til militærkomiteen, dateret 13de mars, efterat saken var behandlet i komiteen, og departementschefen uttaler her idag, at disse autoriteter, jeg nævnte, er enige med ham. Ja, det er nu med modifikation det da - en meget betydelig modifikation. Der staar nemlig i den skrivelse, som jeg har hat anledning til at avskrive, følgende:

"Kommanderende general henholder sig til sin tidligere uttalelse i skr. av 21/3 14, hvor han slutter sig til generalinspektørens forslag - tiltraadt av generalstaben - om positionsartilleriets fremtidige organisation i 1 regiment paa 3 bataljoner." Men saa tilføies der: "Hvad der imidlertid er avgjørende for kommanderende general, er at man snart kommer væk fra de nu uholdbare tilstander ved positionsartilleriet, hvis opsætning for tiden paa langt nær tilfredsstillende en betryggende utnyttelse av det gode materiel. At faa batterierne opsat allerede i fred, og disse igjen indordnet i bataljonsforband er av en saa avgjørende betydning, at kommanderende general, hvis dette kan opnaaes allerede iaar, vil slutte sig til departementets forslag om at organisere positionsartilleriet i 3 bataljoner."

Det forekommer mig, at det ikke er med fuld føie, at departementschefen kan uttale her idag, at kommanderende general og generalstaben er enige med ham. De holder paa sit tidligere standpunkt som det bedste; men naar de ikke kan faa det bedste, saa sier de: Ja, da er det jo bedre at faa sat op batteriene saaledes, at vi kan bruke dem, og videre, at vi kan faa opsat disse bataljonsstaber. Nuja, det opnaar naturligvis generalstaben ogsaa, selv om man holder dem samlet. Man kan altsaa her tilfredsstillende generalstaben bedst ved at holde dem samlet, skaffe dem det nødvendige befal og tildele dem ogsaa disse bataljonsstaber. Det er dette forslag, som minoriteten holder paa, det forslag, som jeg gaar ut fra at

komiteformanden nu har optat, og som jeg paa det bedste vil anbefale.

Angaaende fordelingen til regimentene har bataljonen i en skrivelse, som er tilstillet komiteen, uttalt, at det vil medføre mange mangler, og den har sagt, at det baade er det billigste og det hensigtsmæssigste i administrativ henseende at holde det samlet, og at man alene ved en saadan ordning vil kunne opnaa at drive vore kortvarige øvelser saaledes, at man vil faa det fulde utbytte derav. Saa har chefen for øvelsernes vedkommende gjort rede for, at man, hvis det skal opstykket, vil faa saa litet materiel og saa litet mandskap, at de nødvendige øvelser ikke kan drives. Han har gjort rede for, at hele bataljonen har 120 stridende, og hvis det skal opdeles, maa det altsaa deles i 3 dele, og da vil man bare faa et ganske litet mandskap til disse 2 eller 3 forskjellige slags skyts, og da er det umulig at drive feltmæssige øvelser. Han har gjort rede for, at materiellet under øvelserne maa benyttes sterkere, eller at mere av materiellet maa brukes end nu, at altsaa omkostningene ved materiellets vedlikehold vil bli større end naar det holdes samlet. Han har anført, at depotforholdene blir aldeles umulige. Nu har man, som jeg nævnte, 8 batterier, altsaa 32 kanoner, og saa har man i depot 2. Hvis det fordeles, faar man ikke noget depot; det maa altsaa skaffes. Der maa skaffes depot, kanoner, mandskap ved hvert regiment, hvor reserven kan opøves. Omkostningene for øvelsernes og materiellets vedkommende o.s.v. ved fordelingen mener bataljonen vil bli betydelig større, end om det holdes samlet. Jeg maa forøvrig henholde mig til, hvad der er uttalt av komiteens formand, og anbefale minoritetens forslag.

Jeg nævnte, at der var en nuance i de sakkyndiges uttalelser. Der sigtet jeg til, at en av dem, nemlig brigaden, har uttalt, at man maatte kunne klare sig med at opdele den nuværende bataljon, selv om man holder den samlet, i 3 nye bataljoner, altsaa opstille kun 2 nye staber, uten at det var nødvendig at opstille nogen regimentsstab, idet chefen for hele positionsartilleriet kunde overta den ene bataljon. Man vilde altsaa da istedenfor 1 regiments- og 3 bataljonsstaber faa 3 bataljonsstaber. Omkostningene vilde derved gaa ned fra kr. 57 000,00, som det er beregnet til under forutsætning av, at der oppstilles regimentsstab og 3 bataljonsstaber, til, som formanden nævnte, avrundet kr. 40 500,00. Jeg vil forbeholde mig adgang til senere at opta dette mindre forslag her i tinget.

Jeg vil ogsaa peke paa endnu en side ved saken, nemlig det, som av de sakkyndige, ialfald av bataljonen og av vaabenets general, er blit fremhævet som det aller viktigste, nemlig at skaffe befal, officerer og underofficerer. Jeg vil peke paa, at det ogsaa kan gjøres - hvis man ikke kan opnaa noget andet - ved at bevilge de nødvendige lønninger til disse stillinger, altsaa beholde det som én bataljon. De stillinger, som da efter

bataljonens uttalelser er absolut nødvendige, er 4 kapteiner, 1 premierløytnant og 16 sersjanter. Disse kan skaffes, og ved hjelp av dem kunde vaabenet ialfald, om der blev krig, rykke ut med alle sine batterier. Omkostningene ved det beløper sig til kr. 22 500,00. Jeg nævner ogsaa dette, om jeg skulde finde det nødvendig siden at opta forslag. Jeg tillater mig imidlertid for tiden at anbefale minoritetens, av formanden optagne forslag.

Præsidenten: Jeg skal gjøre opmerksom paa, at mindretallets forslag endnu ikke er optat.

Statsraad Holtfodt: Det er ganske rigtig, hvad militærkomiteens formand har dokumentert angaaende den tidligere historik, men man maa være opmærksom paa det forhold, som jeg ogsaa berørte, nemlig at positionsartilleriets oprindelige karakter var at være et stationært vaaben beregnet paa forberedte positioner, som vi har fortrinsvis langs Glommen-linjen. Nu er det mere og mere utviklet derhen - og det er en heldig retning - at det blir mobile batterier, som indgaar i feltbrigaderne som de øvrige feltbatterier. Jeg vil paa det bestemteste ta avstand fra den uttalelse, at Øren er en brukelig ekcenserplads og spesielt gir en brukelig skytelinje for positionsartilleriet. Chefen for den brigade, hvorunder positionsartilleriet er henlagt, har været hos mig gjentagende gange og sagt, at skal artilleriet skyte der, saa er ammunitionen rent bortkastet, og da jeg selv ikke er ganske uten kjendskap til dette, maa jeg helt ut gi denne uttalelse min tilslutning, saa vi kan ikke komme fra, at hvis vi skal ordne positionsartilleriet som et selvstendig regiment, saa er konsekvenserne av det meget betydelige, og for at ha min samvittighet fri, kan jeg derfor ikke gaa med paa, at Stortinget her fatter en beslutning, som kan føre til som konsekvens en millionbevilgning til et nyt regimentsetablissement. Det er grunden til mit standpunkt her, for jeg kjender saa godt forholdene i armeen og kjender saa godt forholdene paa den ekcenserplads, hvor nu positionsartilleriet er henlagt, at jeg vet, at det kan ikke opretholdes, det er umulig. Derimot ved at dele op positionsartilleriet i bataljoner, som skyter sammen med feltartilleriregimenterne, saa faar positionsartilleriet samme skytelinjer som feltartilleriregimenterne. Jeg hadde haabet, at militærkomiteens formand, som altid har hat et aapent øie for og alltid staat paa vagt her for, at det nordlige Norge og det Trondhjemske operationsteater ikke skal tilsidesettes for det sydlige operationsteater, at han her vilde slutte sig til departementets forslag, idet departementets forslag skaffer det Trondhjemske operationsteater en positionsartilleribataljon, mens mindretallets forslag holder hele positionsartilleriet samlet søndenfjelds, og jeg tror ikke, at der kan bli spørsmal om at detachere noget fra det søndenfjeldske

positionsartilleri til det Trondhjemske, naar vi først har krigen for døren. Desuten er det den ting at merke, at hvis man senere hen skulde ville gaa til opsætning av en ny regimentstab for positionsartilleriet, saa er der intet foregrepet ved den ordning, som departementet foreslaar. Jeg tør altsaa paastaa, at den ordning, som departementet foreslaar, er militært rationel og rigtig, og det er den, som gir den sikreste oversigt over de økonomiske konsekvenser. Jeg optar og fastholder derfor, saaledes som nævnt i de punkter, som jeg har fremlagt for Stortingets præsident, departementets forslag om positionsartilleriet.

Vicepræsidenten, hr. Løvland, indtok præsidentpladsen.

Sparre: Av hvad der er fremkommet i denne sak, tror jeg, at forsamlingen vil ha faat et levende indtryk av, at den linje, som komiteen her har fulgt, er den rigtige. Departementets forslag er ikke i overensstemmelse hverken med det oprindelige forslag fra kommanderende general og generalstaben eller artilleriets egne folk, generalinspektøren og bataljonschefen, og det er heller ikke i overensstemmelse med, hvad minoriteten i komiteen, hvoriblandt formanden, har fundet at være det bedste. Det er jo saa, at disse nye stillinger av officerer ikke kan sættes op, uten at man maa ta dem etsteds fra, og der er ikke folk til at remplacere der, hvor man maa ta dem bort. Komiteen har fundet, at under disse omstændigheter maatte dette særlig være av de organisationsforandringer, som vi maa vente med. Det har før været talt om de almindelige grunde for, at man ikke uten nødvendighet skal gaa paa organisationsforandringer, saa jeg skal ikke komme tilbake til det. Jeg kan ikke forstaa andet end, at hvis vi følger departementets forslag, vil vi foregripe og paaføre os utgifter paa et punkt, hvor der trænges meget mere utredning end den, vi hittil har faat.

Mjøen: Naar jeg i komiteen ikke har kunnet gaa med paa dette organisationsforslag, saa er det som ogsaa fremholdt av de andre komitemedlemmer av den grund, at autoriteterne staar slik mot hinanden, alle autoriteter har uttalt sig mot statsraadens forslag; men - og jeg maa her tilføie, at jeg ikke er artillerist - ved at sette mig ind i denne sak maa jeg for engangs skyld være enig med statsraaden. Naar valget er mellem statsraadens forslag og mindretallets forslag, saa foretrækker jeg statsraadens. Jeg har altsaa været mot omorganisationen av andre grunde, nemlig fordi jeg mener, at naar autoriteterne staar saavidt mot hinanden, saa bør man ikke gaa paa den. Men jeg maa tillægge det adskillig vekt, og det er en svakhet i vort forsvar, at det nærmest kun er positionsartilleriets officerer, som kjender positionsartilleriets behandling. Det er selvfølgelig en styrkelse, at ogsaa feltartilleriets officerer lærer positionsartilleriets forhold at kjende og omvendt, og ikke mindst er det en svakhet, at landeværnets gutter, efter i linjen at ha lært

og været opøvet i at behandle 10 1/2 cm og 12 cm's skyts, skal i landeværnet behandle 7 1/2 cm skyts. Jeg tror tillike, at krigen har vist, at det grovere skyts og skyts av mindre kaliber supplerer hinanden stadig. Har jeg derfor valget mellem minoritetens og statsraadens forslag, saa tror jeg, at statsraadens forslag er det rigtige.

Gundersen: Jeg skal være meget kort. Jeg vil kun uttale, at jeg tror, at saaledes som forholdene ligger an, er statsraadens forslag det bedste, foruten at det ogsaa er det billigste, naar man sammenligner de to ting, enten at ordne i bataljonsforband - en bataljon til hvert feltartilleriregiment - eller slutte alle tre bataljoner sammen til et positionsartilleriregiment. Kommanderende general har ogsaa, som tidligere meddelt av statsraaden, nu sluttet sig til departementets forslag om at opsætte tre bataljoner, én til hvert feltartilleriregiment, og ikke alle 3 samlet i et positionsartilleriregiment. Jeg slutter altsaa, som jeg begyndte, med at anbefale statsraadens forslag.

Gausdal: Naar jeg idag har hørt det, som jeg har hørt saa ofte, at vi skal kaste bort alle disse penge for at forsvare fædrelandet, er jeg nødt til under denne sak at peke paa, hvad der for mig som i alle disse spørmaal er avgjørende. Naar vi læser om de kanoner og haubitze, som benyttes under den nuværende krig, og hører, at det er nogen og tredive henimot 40 cm.s o.s.v., og ser det positionsartilleri, vi har, da maa vi spørge, hvad bestaar det av? Det bestaar av 26 10 1/2 cm.s. kanoner. Det er ikke mere end feltkanonerne i en anden arme. Saa har vi 8 haubitze, 12 cm.s, naar tyskerne kjører op med 42 cm.s. Det vil jeg, at folk skal være opmerksom paa, at dette er barnestel, det er dukkestel; men det nye forslag, som nu foreligger og skal vedtages, medfører en aarlig utgift foruten det, vi har før, av 108,260 kroner, d.v.s. hver av disse dukkekanoner koster landet aarlig 3184 kroner i merutgift. Da synes dette for mig at være saa dyrt og saa litet at lide paa, at jeg med min bedste vilje ikke kan være med paa at kaste bort landets smaa midler til saa ansvarsløs handling. Jeg siger ansvarsløs, for naar vi sammenligner dette, som vi har, med deres, som vi skal ta kampen op med, mener jeg, det er vanvid, og hverken statsraaden eller nogen av de andre, som har forsvaret dette, har formaadd at rokke mig i den opfatning. Slik vil det altid være.

Aavatsmark: Den ærede statsraad sa, at jeg altid har været meget paa vagt, naar det gjaldt forsvaret av det nordenfjeldske Norge, og det regner jeg mig til ære. Ja, jeg har det. Jeg vil gjerne være paa vagt her, men jeg vil dog ikke skride til saadanne foranstaltninger for at tilgodese det nordenfjeldske Norges forsvar, at jeg derved svækker forsvaret søndenfjelds. Jeg vil meget gjerne være med paa, at de skal faa haubitze og positionsskyts

nordenfjelds; men jeg kan ikke være med paa det ved at berøve andre landsdele det nødvendige skyts. Jeg har fremholdt mit syn paa saken og har i den forsterkede militærkomites indstilling i 1908 en dissens hvorav jeg skal citere følgende: "Komiteens medlem Aavatsmark kan ikke tiltræde forslaget om, at positionsartilleribataljonen henlægges til et av feltartilleriets regimenter. Positionsartilleriets materiel, dets øvelser og dets taktiske anvendelse er væsentlig forskjellig fra feltartilleriets. Til nærmere belysning herav skal jeg henlede opmerksomheten paa følgende omstændigheter, der efter min mening maa betegnes som avgjørende med hensyn paa spørsmålet om at henlægge positionsartilleribataljonen under et av feltartilleriets regimenter. Positionsartilleriets rekruttskole er paa 48 dage, mens feltartilleriets er paa 92 dage. Positionsartilleriet har ingen særskilte utrederkvarterer, hvorfor det under fredsøvelser er henvist til at faa avgivet heste fra feltartilleriets avdelinger. Av denne grund maa positionsartilleriets bataljonssamling være avsluttet, forinden feltartilleriets begynder. Positionsartilleriets øvelser anordnes helt forskjellig fra feltartilleriets, idet positionsartilleriet maa anvende en større del av tiden til marscher og øvelser i de forsvarsavsnit, hvor de for dette vaaben beregnede positioner er forberedt." Vistnok er det saa, at enkelte av disse ting er noget modificert, efterat vi har faat 90 dages rekruttskole for begge dele; men jeg mener, at de samme hensyn, som dengang var tilstede, er tilstede nu. Jeg gjør opmerksom paa, at dengang fik min dissens tilslutning fra samtlige officerer i feltartilleriet og blev ogsaa Stortingets beslutning. Hvad nu angaar øvelsesplasserne, siger statsraaden, at det vil bli et millionforetagende. Jeg er ikke kjendt paa barakkesletten ved Fredrikstad, men jeg henholder mig til, hvad chefen for positionsartilleriet skriver i en skrivelse, datert for en maanedes tid siden. Han siger: "Indkvarterings- og plassforholde. Bataljonen har hittil under øvelserne været indkvartert i Fredrikstad med øvelsesplass paa barakkesletten og Øren. Som av bataljonen i eksercerrapporterne fremholdt maa indkvarteringsforholdene ansees gode baade for personel og heste; dog mangler under bataljonssamlingen stalde, naar man eksercerer samtidig med feltartilleriet. Skyteplassen maa ansees efter vore forholde ganske tilfredsstillende for det tunge artilleri, idet man har rik anledning til skytning paa de lange distanser 5-6000 m, hvorhos skyteplassen tilsteder ganske stor sideretningsfrihet. Kan man - som hittil har været tilfældet - et aar av og til faa anledning til at skyte ogsaa i andet terræng f.eks. paa Gardermoen, tror man at det tunge artilleri ikke hos os kan skaffes bedre skarpskytningsforholde. - Eksercerplassforholdene er ogsaa noksaa tilfredsstillende." Saa gjør han nærmere rede for det. Efter bataljonens egne oplysninger synes disse forhold ikke at nødvendiggjøre et millionanlæg. Som sagt,

jeg har fremholdt her mit principale syn paa saken. Jeg har gjort det før, og jeg gjentar det, og efter mit syn paa denne sak kan jeg ikke fravike min dissens her.

Jeg skal gjøre opmerksom paa, at efter mit forslag til organisation av positionsartilleriet maa vi ha en regimentsstab, og det vil beløpe sig til 15000 kroner. Der maa da til de 93000 kroner lægges 15000 kroner, saa minoritetens forslag, i tilfælde det fremsættes, vil komme til at gaa ut paa 108000 kroner. Skal nemlig positionsartilleriet organiseres, saa mener jeg, det maa gjøres fuldstændig med det samme. Det er forresten ganske umulig at tale, naar man holder paa at manøvre med det kartet nede ved præsidentenstolen, - jeg skal slutte.

Kragtorp: Jeg antar, at de herrer, som har fulgt med i denne debat, vil være enige med mig i, at dette spørmaal ikke kan siges at foreligge saa utredet, at man er kommet til saa stor enighet om dette, at det kan være modent til løsning. Saavidt jeg forstaar, mener mindretallet at ha de faglige autoriteter med sig paa sit forslag. Den ærede forsvarsminister har et andet forslag. Jeg vil da henstille til d'hr., om det ikke skulde være hensigtsmæssig at følge komiteens indstilling, som siger, at dette spørmaal faar utstaa. Det er ikke motsagt av hverken minoriteten eller av statsraaden, at det er ret, som jeg har fremholdt fra de foreliggende dokumenter, at man har ingen utdannede officerer at sette i disse stillinger, som man her vil oprette, uten man tar dem fra de stillinger, hvor de nu saart trænges. De maa tages fra kompanier, hvorved disse efter chefens utsagn blir sandsynligvis endda mindre kampdygtige end de maa antages at være nu. Jeg vil bare ha gjort opmerksom paa dette forhold, før saken gaar til votering. Jeg tror, at saavel av hensyn til positionsartilleriet, som naar man tar alle de andre hensyn i betragtning, var man bedst tjent med, at komiteens indstilling her følges; men det er vel haabløst at fremholde det.

Ramm: Man har hørt, at komiteens formand ikke har fundet at burde opta minoritetens forslag. Jeg for mit vedkommende finder da heller ikke at kunne opta det helt ut; men jeg vil ialfald opta bataljonens nylig antydede subsidiære forslag, der er overensstemmende med det i komiteindstillingen av minoriteten hævdede standpunkt kun med den forskjel, at der ikke opprettes nogen regimentsstab. Det indeholder altsaa, at bataljonen holdes samlet som efter minoritetens standpunkt i indstillingen, og at der opprettes 3 bataljonsstaber, men at man frafalder opprettelsen av en regimentsstab, idet den ene bataljonschef blir chef for det samlede vaaben. Forutsætningen er da selvfølgelig, at de nye batallionschefsstillinger ikke opprettes som oberstløytnantstillinger, men som majorstillinger. Omkostningerne ved dette beløper sig til 40500 kroner. Istedetfor det av statsraaden optagne forslag paa 93100

kroner blir der da at sette 95400 kroner. Jeg tillater mig derfor at foreslaa principalt, at der bevilges til positionsartilleri under den ordinære post 95400 kroner - under forutsætning altsaa av, at positionsartilleriet organiseres i 3 bataljoner, men holdes samlet som ett vaaben.

Jeg maa ogsaa opta som subsidiært det andet av mig antydede forslag, nemlig at der bevilges lønninger til 4 kapteiner, 1 premierløytnant og 16 sersjanter samt - som jeg glemte isted - 4 bataljonstrompetere. Jeg nævnte til at begynde med, at der var gjort de sterkeste henstillinger fra vaabenet selv om at faa officerer og underofficerer, idet de ikke kunde rykke i felt med mere end 5 batterier, uagtet de har 8 linjebatterier og desuten 4 landvernsbatterier. Dette er en stor svakhet og en utilbørlig svakhet, som selvfølgelig maa rettes. Men med hensyn til selve organisationsforandringen mener jeg altsaa det, at den, hvis ikke mit principale forslag gaar igjennem, faar utstaa til roligere tider, hvor man kan drøfte saken uten hensyn til den situation, hvori vi nu er oppe. Omkostningerne ved ansættelse av disse 4 kapteiner, 1 løytnant, 16 sersjanter og 4 korpstrompetere vil beløpe sig til 22500 kroner, og istedetfor det av departementet i dets forslag opførte beløp kr. 93100,00 blir der da at sette kr. 77400,00, saaledes at der bevilges ordinært til positionsartilleri kr. 77400,00 - under forutsætning av, at der opprettes 4 nye kapteinsstillinger, 1 løytnantstilling, 16 sergenterstillinger og 4 bataljonstrompeterststillinger.

Præsidenten: Her foreligger altsaa 3 forslag, saavidt præsidenten forstaar: Komiteens indstilling, som gaar ut paa intet under litera b. Saa har statsraaden optat dette forslag: "Positionsartilleriets organisation kr. 93100,00", og komiteens mindretal har optat et forslag, som principalt gaar ut paa kr. 95400,00 og subsidiært kr. 77400,00. Da mindretallet har et principalt og et subsidiært standpunkt, vil præsidenten foreslaa, at voteringen foregaar paa den maate, at det først avgjøres, hvilket av de 3 forslag skal lægges til grund, enten statsraadens eller mindretallets eller komiteens indstilling. Hvis det da blir bestemt, at mindretallets forslag skal lægges til grund, saa foreligger der til votering et principalt og et subsidiært forslag fra mindretallet. Præsidenten skal forhøre, om der er nogen, som reiser indsigelse mot, at voteringen foregaar paa den maate.

Gausdal: Jeg er ikke sikker paa, om ikke jeg blir bunden i min stemmegivning ved den fremgangsmaate. For naar jeg skal stemme for et grundlag, da blir jeg jo nødt til at stemme enten for flertallets eller for mindretallets forslag, og jeg vil ikke stemme for nogen av delene.

Præsidenten: Der er 3 forslag, og der blir ikke spørsmål om alternativ votering her. Der blir spørsmål om, hvorvidt statsraadens forslag skal lægges til grund eller mindretallets forslag eller komiteens indstilling.

Aavatsmark: Var det ikke rigtigst, at der først blev stemt over komitemindretallets forslag kr. 95400,00? Hvis ikke det vedtages, stemmer man over statsraadens som har det næst høieste beløb, kr. 93100,00, og hvis ikke det vedtages, stemmer man over mindretallets subsidiære forslag, kr. 77000,00.

Præsidenten: Der er selvfølgelig intet til hinder for, at der kan gaaes frem paa den maate. Præsidenten er opmærksom paa det. Men der er en væsensforskjel i grundlaget for statsraadens forslag og for minoritetens forslag; - jeg er ikke sikker paa, om herrerne er klart opmærksomme paa det, hvis man stemmer paa den maate, som er antydnet af komiteens formand. Men selvfølgelig, hvis det ønskes, skal præsidenten for sit vedkommende, hvis repræsentanterne først er opmærksomme paa det underliggende grundlag her, gaa over til den af komiteens formand anbefalede voteringsmaate. Jeg har intet imot det.

Aavatsmark: Jeg tror, det er det rigtige. For saa faar man anledning til at stemme subsidiært for et av de efterfølgende forslag.

Præsidenten: Vel, der er intet i veien for det. Men logisk skulde præsidentens forslag være det rigtige. Efter dette vil præsidenten foreslaa, at der først voteres over det videstgaaende forslag - det er mindretallets principale - paa kr. 95400,00, derefter over statsraadens forslag, kr. 93100,00 og saa i tilfælde over mindretallets subsidiære forslag, kr. 77400,00. Der blir da ikke særskilt votering over komiteens indstilling, som gaar ut paa intet, idet præsidenten da er opmærksom paa, at komiteens flertal stemmer mot samtlige disse forslag. Hvis ingen reiser indsigelse derimot, vil denne fremgangsmaate bli benyttet.

Forinden voteringen over dette forslag foretages, vil præsidenten først la votere over litr. a, som er optat.

Votering:

Komiteens indstilling under 7 a - gjennomførelse af organisationen med en 3dje bataljon pr. regiment kr. 17000,00 - bifaldtes mod 23 stemmer.

Præsidenten: Forsvarsdepartementets chef har gjort opmærksom paa, at han efter hele sit grundsyn paa denne sak ikke finder at kunne akseptere mindretallets forslag her under titel 7 b.

Votering:

1. Mindretallets principale forslag - kr. 95400.00 - blev med 102 mot 12 stemmer ikke bifaldt.

De 102 herrer var: Bernhard Hanssen, Andr. Hanssen, Finstad, Valentinsen, K. Amundsen, Pramm, Aaset, Eftestøl, Aaen, Sparre, Johnson, F. Enge, Nalum, Berg, Magnus Nilssen, Chr. Knudsen, Landheim, Castberg, Mjøen, Hovi, Gundersen, Peersen, J. Hestnes, Meyer, Thallaug, Ugland, Kaddeland, Eiesland, Sanne, Jenssen, Lindstøl, Fløistad, Gauslaa, Skaiaa, Andersen Grimsø, Kulstad, O. Amundsen, Jacobsen, Joakimsen, Ellingsen, Holmesland, Vassbotn, Otterlei, Stuevold-Hansen, Kristvik, N. Hestnes, Ludv. Enge, Sigurdsen, Kragtorp, Bøen, Moeskau, Bergersen, Jahren, Årstad, Gjøstein, Gjedrem, Braut, Haaland, Rasmussen, Eidem, Pedersen, Foshaug, Gausdal, Erichsen, Bauck, Ribsskog, Buen, Galtvik, Hagerup, Inderberg, Schei, Wolden, Bergan, Fjermstad, Syrrist, Barman, Michelet, Jul. Halvorsen, Fretheim, Spangelo, Mowinckel, Samuelsen, Sæbø, Næss, Trædal, Bakke, Indrehus, Rosenlund, Svendsbøe, Myklebust, Lid, Sæim, Mjelde, Skaar, Bonnevie, Skilbred, Løvland, Tveiten, Rik. Olsen, Hornsrud, Nagel, Gjetmundsen.

De 12 herrer var: Ramm, Gunnestad, Godske Nielsen, O. B. Halvorsen, Rustad, Ustvedt, Ulstrup, Aavatsmark, Stinessen, Blakstad, Ameln, Hans Hansen.

Fraværende ved denne og den følgende votering var: Konow (syk), Lappen, Austbø (syk), Hagerup Bull (forfald), Rinde, Kopseng, Horgen, Omholt og Lund.

2. Statsraad Holtfodts forslag - kr. 93100 - bifaldtes med 69 mot 45 stemmer.

De 69 herrer var: Hovi, Gundersen, Peersen, J. Hestnes, Meyer, Thallaug, Ugland, Kaddeland, Eiesland, Lindstøl, Gauslaa, Andersen Grimsø, Kulstad, Joakimsen, Ellingsen, Holmesland, Vassbotn, Otterlei, Stuevold-Hansen, Kristvik, N. Hestnes, Sigurdsen, Bøen, Jahren, Årstad, Gjedrem, Braut, Haaland, Rasmussen, Eidem, Pedersen, Galtvik, Hagerup, Inderberg, Schei, Wolden, Bergan, Fjermstad, Syrrist, Barman, Michelet, Mowinckel, Næss, Trædal, Bakke, Indrehus, Rosenlund, Myklebust, Lid, Sæim, Mjelde, Skaar, Skilbred, Løvland, Tveiten, Rik. Olsen, Gjetmundsen, Valentinsen, Pramm, Aaen, Gunnestad, Johnson, F. Enge, Nalum, Berg, Godske Nielsen, O. B. Halvorsen, Rustad, Ustvedt.

De 45 herrer var: Landheim, Castberg, Mjøen, Sanne, Jenssen, Fløistad, Skaiaa, O. Amundsen, Jacobsen, Ulstrup, Ludv. Enge, Kragtorp, Moeskau, Bergersen, Gjøstein, Foshaug, Gausdal, Erichsen, Bauck, Ribsskog, Buen, Aavatsmark, Stinessen, Blakstad, Jul. Halvorsen, Fretheim, Spangelo, Ameln, Samuelsen, Sæbø, Svendsbøe, Bonnevie, Hornsrud, Hans Hansen, Nagel, Bernhard Hanssen, Andr. Hanssen, Ramm, Finstad, K. Amundsen, Aaset, Eftestøl, Sparre, Magnus Nilssen, Chr. Knudsen.

Derved bortfaldt votering over mindretallets subsidiære forslag.

Næste avsnit under titel 7 var:

c. Materiel for positionsartilleriet

Statsraad Holtfodt: Jeg tør formentlig gaa ut fra, at saken er avgjort ved den foregaaende votering, idet positionsartilleriets organisation omfatter netop det materiel, som her er foreslaat. Men jeg skal faa lov at gjøre opmerksom paa, at naar komiteen her avslaar eller ikke indstiller paa bevilgning til materiel, saa sker det med den begrundelse, at der er liten sandsynlighet for, at skytset under de nuværende forhold vil kunne skaffes. Jeg har under den indledende debat gjort opmerksom paa, at departementet har indledet forhandlinger saavel med Bofors som med Amerika angaaende anskaffelse av materiel baade for positionsartilleriet og bjergartilleriet. En ting er sikker, at hvis man ikke faar nogen bevilgning til dette, saa er man avskaaret fra at faa noget materiel; men hvis man gjennom denne bevilgning aapner departementet adgang til at slutte bindende kontrakter med disse firmaer, saa har man ialfald den chance at faa dette materiel kanske i ret tid. Der er ingen, som kan vite, naar det øieblik er inde, da vi har bruk for det. Jeg skal faa lov til at gjøre opmerksom paa, at foruten de opplysninger, som jeg har git militærkomiteen tidligere, har jeg nu faat et telegram fra et firma i Amerika, som heter Bethlehem Steel Company, som mener at kunne skaffe materiel, ialfald for bergartilleriet - muligens ogsaa for positionsartilleriet, hvad vi ikke har faat svar paa enda - i løpet av 9 maaneder. Idet jeg altsaa optar propositionens ltr. c. Materiel for positionsartilleriet, haaber jeg, at komiteen her vil kunne slutte sig til det, naar jeg har opplyst, at jeg har haab om at faa det.

Kragtorp: Det er jo litt vanskelig for komiteen, naar den kommer i den stilling, at de forutsætninger, under hvilke vi har skrevet vor indstilling, slaar klik baade paa det ene og det andet punkt. Vi hadde jo ikke noget andet end de foreliggende dokumenter at rette os efter, da vi skrev vor indstilling, og dem har vi benyttet saa godt, vi kunde. Vi hadde f.eks. statsraadens uttalelser i Stortingets hemmelige møte den 18de januar, hvor han sier, at de forbindelser, man hadde paa krigsmateriellets omraade praktisk talt hadde været avbrudt gjennom en længere tid, og det ligger i sakens natur, at det vil være meget tvilsomt, hvorvidt vi overhodet kan paaregne at faa det krigsmateriel som vi nu bestiller, idet det jo har vist sig, at vedkommende land helst lægger beslag paa materiellet med det samme, det er færdig. Og hvad dette specielle materiel angaar, saa har vi den sidste opplysning derom i skrivelse fra departementet av 23de februar, hvor det heter, at lette haubitsere kan paaregnes levert inden 1 1/2 aar efter at bestillingen er gjort og ammunition fra

Raufoss inden 1 aar. Og de fortæller ogsaa, at hvad det bergartilleriemateriel, som var bestilt i Tyskland angaar skal man bemerke, at 18 kanoner i henhold til Stortingets beslutning ifjor var bestilt før krigens udbrud, men dette skyts vil, ifald bestillingen opretholdes, ikke kunne paaregnes levert før 1. aar efter krigens ophør. Departementet har derfor under overveielse at søke bestillingen annullert for at faa den overført til andet firma, hvis dermed kan opnaaes hurtigere leverance. Det var altsaa de ting, som laa til grund for vor indstilling, og al den tid det var saa, mener jeg vor indstilling var fuldstændig begrundet. Naar statsraaden nu kommer med nye oplysninger, vil jeg si, det er beklagelig, disse oplysninger ikke kunde foreligge for os før, og der er en ting, som jeg ved denne anledning vil henlede opmærksomheten paa, og som ogsaa er beklagelig, og det er, at disse oplysninger fra statsraaden egentlig er lidt lysere og lettere end de oplysninger vi før har faat fremlagt i denne sal, specielt da vi hadde det første møte for lukkede døre. Da blev det skildret i mørke farver, hvorledes situationen blev værre og værre, saa vi risikerte det værste. Det hadde dengang hat interesse, om vi hadde hørt, at det begyndte at lysne lidt. Jeg er sikker paa mangen betrængt mand hadde følt sig lettet, om vi hadde faat høre det da. For os at forandre vor indstilling kan ikke ha nogen hensigt. Det gaar jo den vei det skal allikevel. Om statsraaden kan si, at vi kan faa det om 9 maaneder, saa er ogsaa det en noksaa lang tid fremover. Det kunde jo hände der indtraf vanskeligheter, som gjorde, at heller ikke den ting slog til. Det skal jeg ikke spaa noget om, men jeg mener, vi maa kunne staa ved det, vi har sagt. Der er ingen grund for os til at forandre det. Jeg merket mig forresten een ting, da statsraaden for nogen dage siden kom og meddelte, at der var krigsmateriel at faa - jeg fæstet mig ved uttrykket og noterte det ned med det samme, og jeg ber statsraaden berigtige det om det ikke er rigtig. Han sa: Man kan faa bestilt materiel i utlandet. Men det er ikke det samme som, at man har sikkerhet for, at man faar det. Jeg tviler imidlertid ikke paa, at naar statsraaden sier, han er sikker paa det, saa er han det - naturligvis. Men jeg finder, som sagt, ingen grund til at forandre vor indstilling, for det er jo det samme, hvad vi indstiller. Stortinget beslutter jo allikevel, og saken gaar like godt.

Statsraad Holtfodt: Ja, der er ingen som mer end jeg beklager, at militærkomiteen ikke har villet konferere mer med forsvarsdepartementet, forinden de avga sin indstilling. Hvis det hadde været gjort, kunde jeg git disse oplysninger eftersom de indløp. Forholdet er nemlig det, at med det samme den kgl. prp. var utfærdiget, saa jeg var paa det rene med regjeringens standpunkt, utgik der anbudsindbydelse til alle de firmaer, hvorom der kunde bli spørsmal for det materiel, som er omhandlet i den

kgl. prp. Det forholder sig saaledes som hr. Kragtorp gjorde opmerksom paa, at den gang jeg hadde anledning til første gang at berøre disse spørsmål i Stortinget, saa det noksaa mørkt ut med hensyn til forbindelserne i utlandet. Det vil fremgaa klart av hvad jeg har sagt før. Som jeg læste op i den indledende debat, skal der nemlig tilveiebringes kolossale kvanta av skyts og ammunition av de krigførende makter, saaledes skal f.eks. Rusland ha ikke mindre end 50 stk. 23 cm. mørsere og artilleriammunition for 12 1/2 million kr. og forinden behovene fra de lande, som allerede er i krig, er tilfredsstillet, er det vanskelig for os at kunne faa svar paa vor forespørsel. Hr. Kragtorp mente, at hvis statsraaden har sikkerhet for, at vi faar disse kanoner, som vi bestiller, saa var alting vel og bra. Nei, sikkerhet har vi ikke under disse forhold, men det eneste som er sikkert er, at hvis vi ikke faar anledning til at bestille, faar vi dem heller ikke, men hvis vi bestiller dem og ikke faar dem, koster det ialfald ikke den norske stat en eneste øre, og hvis vi er saa heldige at faa dem, har vi en meget værdifuld og høist nødvendig forøkelse av vort artillerimateriel.

Præsidenten: Forsvarsministeren har optat forslag om, at der under dette litra - kap. 7, litra c - bevilges 300 000,00 kr.

Ramm: Da komiteen avga sin indstilling angaaende den post, som nu behandles, hadde den opplysning fra forsvarsdepartementet om, at dette skyts, som det her handles om, ikke kunde skaffes før om ca. 1 aar efter krigens avslutning. Jeg har tidligere uttalt, at hvis det kan godtgjøre eller ialfald sandsynliggjøres, at man kan faa dette skyts i en rimelig tid, er jeg villig til at stemme for det, og efter de opplysninger statsraaden er kommet med idag, vil jeg uttale, at jeg her vil stemme for bevilgningen. Jeg vil benytte anledningen til at si det samme for litra e, punkt 2, som omhandler bevilgning av 300 000,00 kr, til kanoner, idet jeg gaar ut fra, at disse ogsaa vil kunne skaffes. Naar departementschefen har uttalt en beklagelse over, at komiteen ikke har konfereret med ham i større utstrækning, saa kan jeg ikke indse, at den beklagelse her ialfald er paa sin rette plass. Jeg skal i parentes bemerket si, at saavidt jeg vet, har der været utallige konferanser mellem militærkomiteens formand og departementet, men jeg skulde anta, det var det rette, om man hadde hatt alle opplysninger i forelægget. Nu, i dette tilfælde kunde det kanskje ikke gjøres; men naar der kommer nye opplysninger, saa var der jo grund til at gi komiteen disse. Jeg kan ikke si andet end, at naar vi faar den opplysning av departementet, at skytset ikke kan skaffes før 1 aar efter krigens ophør, og saa departementet senere faar andre opplysninger, mener jeg, det er departementet som skulde ta initiativet der og

meddele dette til komiteen. Det kunde da hände, at indstillingen var blit anderledes.

Buen: Det overrasker jo ikke langer nogen, at forsvarsministeren vinder den ene seir efter den anden her i salen. Men jeg kommer til at tanke paa, at her har Stortinget valgt en kreds av kyndige mand, militarkomiteen, som behandler disse ting grundig og samvittighetsfuldt og, maa man vel si, under hensyn til forsvaret og av interesse for forsvaret. Man taler i vor tid saa meget om, at det er farlig at nedbryte autoriteten; det er farlig at svakke tilliden til de institutioner, som samfundet raader over. Men jeg spor: Hvad blir der av tilliden til militarkomiteen; hvad blir der av den autoritet, som man da skulde forutsette, at ogsaa militarkomiteen skulde sitte inde med efter det, som her er skedd? Det maa da vare en komite, som ikke sitter inde med, hvad man forutsetter, at en komite skulde sitte inde med. For det er da besynderlig, naar man har en saadan talrig flok mand, som til stadighet beskjeftiger sig med disse ting, at deres meninger og argumenter veires hen som avner for vinden, bare fordi der sitter en mand, som sier, at saa og saa vil jeg ha det. Det er en foreteelse, som er egnet til at fremkalde adskillige refleksjoner. Jeg vil bare ha sagt dette, fordi jeg tror, det vil vare uttryk for, hvad flerheten i det norske folk mener. Folk vil forbauses over, at de har sendt til tinge en flok representanter, som eier saa liten indflydelse som militarkomiteen.

Prasidenten: Prasidenten vil gjore opmerksom paa, at statsraaden har bragt adskillige nye momenter til bedommelse av denne sak ind under debatten for lukkede dorer.

Mowinckel: Jeg tok ordet for at spørge, om hr. Buen talte i alvor eller spok; for ikke vet jeg, at hr. Buen eller hans parti nogensinde har latt sig imponere av militarkomiteens indstillinger. Jeg har aldrig varet vidne til, at hr. Buen tillegger komiteerne som institutioner den vegt, at det boier ham under troens lydighet. Saavidt jeg vet, stemmer det socialdemokratiske parti mot denne indstilling i dens helhet, og selv forslag, som er nodvendige paa grund av tidligere bevilgninger, stemmer socialdemokraterne mot, naar det gjalder vort forsvar. Jeg har ikke noget indtryk av, at saklige hensyn og saklige argumenter spiller nogensomhelst rolle likeoverfor det parti, og da synes jeg, det er noget dristig, naar hr. Buen i denne forbindelse taler om militarkomiteen som institution og den indflydelse, militarkomiteen og militarkomiteens indstillinger bor ha paa denne forsamling. Jeg trodde, at hr. Buen hadde fulgt saavidt med, at han visste, at her har gjort sig saklige motsatninger gjaldende mellem militarkomiteen og forsvarsdepartementets chef, og at det er paa grundlag av

disse saklige motsætninger, som i hvert enkelt punkt er utførlig begrundet, at Stortingets flertal har truffet sit valg.

Gausdal: Jeg har sittet akkurat med den samme følelse som hr. Buen. Hr. Mowinckel tar saa storlig feil: Det er ikke militærkomiteens socialdemokratiske gruppes meninger, vi beklager os over blir underkjendt; men det gjælder saa fremragende forsvarsvenner som Aavatsmark, Sparre, Stinessen, Svendsbøe og Kragtorp. Det er folk, som har sittet her i mange herrens aar. Det er disse herrers meninger, som underkjendes gang paa gang. Det sker, som sagt, ikke bare paa grund av nye opplysninger. Der var slet ikke kommet nogen nye opplysninger om generalstabens organisation, og der var heller ikke kommet nogen nye opplysninger med hensyn til den omorganisation, som vi nylig stemte over. At forsvarsministeren stik imot, hvad han for nogen tid siden oplyste i komiteen, nemlig at det var meget vanskelig, for ikke at si umulig, at faa det nødvendige materiel, nu kommer og sier, at der er haap om at faa det, er jo et noksaa løst grundlag at bygge paa, naar man skal forsvare sin stilling. Jeg er fuldt opmerksom paa, at det ikke er, som statsraaden gjentagne ganger har fremholdt, at de folk i militærkomiteen, som har med dette at gjøre, mangler sakkyndighet. Nei, de, som avgjør sakerne idag, er den rette sakkyndighet. Det er disse herrer, som, hvis man spurgte dem, ikke vilde vite forskjell paa positionsartilleri og feltartilleri, som idag avgjør sakerne. Det er de militære sakkyndige. Jeg maa gi hr. Buen ret i den betragtningsmaate, han har gjort gjældende, og den betragtningsmaate er ogsaa min.

Buen: Jeg forundres jo ikke det ringeste over, at hr. Mowinckel, som er fast engagert advokat for forsvarsministeren i disse debatter, har akslet sit skind overfor, hvad jeg sa. Det er forsaavidt ikke noget at bry sig om. Men naar han sa, at det er saklige, utelukkende saklige uoverensstemmelser, som her finder sin løsning, synes jeg - han kaldte det freidig av mig at si det, jeg sa - at dette er en freidighet fra hr. Mowinckels side. Den er jo forsaavidt ikke noget nyt av aaret; men den staar ialfald paa høide med de største freidigheter, som vi hittil har set av ham her i Stortinget. Den saklige uoverensstemmelse beror vel til syvende og sidst paa et magtspørsmål. Det er dog uttalt med stor tydelighet av forskjellige repræsentanter her i salen, at naar de stemmer, som de gjør, er det ikke i tillid til forsvarsministerens saklige standpunkter, men fordi han har stillet en række kabinetsspørsmål, og fordi man ikke vil ha regjeringsskifte i denne tid; derfor er det man tar fornuften fangen under troens lydighet. Det skal understrekes og man skal ikke komme forbi det. Den saklige uoverensstemmelse er like stor efter som før voteringerne.

Bernhard Hanssen: Jeg tror det vil være meget vanskelig at faa krigsmateriel i denne tid; saalænge krigen varer ialfald, synes jeg det er aldeles usandsynlig. Selvom man vil bestille fra Amerika, saa skal man huske paa for det første, at Amerika er meget optat med at skaffe de krigførende magter, hvad de behøver, men dernæst er det meget vanskelig at føre krigsmateriel over sjøen nu til vort land. Det vil ikke kunne gaa uten at vi blir stoppet, og da er det spørsmål om, hvorvidt de krigførende magter lar det slippe frem. Det anser jeg for at være meget tvilsomt. Vi kan endog resikere at miste værdierne. Det er ikke uten risiko.

Sparre: Militærkomiteen har behandlet disse saker utelukkende fra et militærfaglig standpunkt seet. Nu er imidlertid saken gaaet over til at bli en rent politisk sak efter den række av kabinetsspørsmål, som her er stillet, og under de omstændigheter generer det ikke mig ialfald at bli overstemt.

Votering:

Ved alternativ votering mellem komiteens indstilling under titel 7, c, - intet - og statsraad Holtfodts forslag - kr. 300 000,00 - bifaldtes statsraadens forslag med 75 mot 40 stemmer.

De 75 herrer var: O. B. Halvorsen, Rustad, Ustvedt, Hovi, Gundersen, Peersen, J. Hestnes, Meyer, Thallaug, Ugland, Kaddeland, Eiesland, Lindstøl, Gauslaa, Andersen Grimsø, Kulstad, Joakimsen, Ellingsen, Holmesland, Ulstrup, Vassbotn, Otterlei, Kristvik, N. Hestnes, Bøen, Jahren, Årstad, Gjedrem, Braut, Haaland, Rasmussen, Eidem, Pedersen, Erichsen, Galtvik, Hagerup, Inderberg, Schei, Wolden, Bergan, Fjermstad, Syrrist, Barman, Spangelo, Ameln, Mowinckel, Næss, Trædal, Bakke, Indrehus, Rosenlund, Myklebust, Lid, Sæim, Mjelde, Skaar, Skilbred, Løvland, Tveiten, Rik. Olsen, Kopseng, Omholt, Hans Hansen, Gjetmundsen, Lund, Ramm, Valentinsen, Pramm, Aaen, Gunnestad, Johnson, F. Enge, Nalum, Berg, Godske Nielsen.

De 40 herrer var: Magnus Nilssen, Chr. Knudsen, Landheim, Castberg, Mjøen, Lappen, Sanne, Jenssen, Fløistad, O. Amundsen, Jacobsen, Ludv. Enge, Sigurdsen, Kragtorp, Moeskau, Bergersen, Gjøstein, Foshaug, Gausdal, Bauck, Ribsskog, Buen, Aavatsmark, Stinessen, Blakstad, Jul. Halvorsen, Fretheim, Samuelson, Sæbø, Svendsbø, Bonnevie, Hornsrud, Nagel, Bernhard Hanssen, Andr. Hanssen, Finstad, K. Amundsen, Aaset, Eftestøl, Sparre.

Fraværende var: Michelet (forfald), Hagerup Bull (forfald), Rinde, Horgen, Konow (syk), Skaiaa, Stuevold-Hansen og Austbø (syk).

Under titel 7 d - Kurser ved feltartilleriet i behandlingen av de nye sigtemidler, - hadde komiteen indstillet kr. 12000,00.

Votering:

Komiteens indstilling bifaldtes mot 21 stemmer.

Under titel 7 e - Bergartilleriet, anskaffelse av materiel - punkt 1. - restanskaffelse av materiel - hadde komiteen indstillet kr. 700000,00.

Votering:

Komiteens indstilling bifaldtes mot 20 stemmer.

Under titel 7 e. hadde komiteen for punkt 2's vedkommende - anskaffelse av haubitzer for 3dje brigade, - hvor der var opført et beløp av kr. 300000,00, indstillet paa ingen bevilgning.

Statsraad Holtfodt: Som det vil erindres, blev der ifjor paa det ekstraordinære budget avsat 1 million til forsterkning av Bergens forsvar og 600000 til forsterkning av forsvaret i de nordlige landsdele. Departementet har foreslaat, at der av disse beløp skal avsees, hvad der er nødvendig for at skaffe et haubitzbatteri til hver av de brigader, som er stationert i Bergen og i 6te brigade. Komiteen har ikke kunnet slutte sig dertil, idet den mener, at denne bevilgning fortrinsvis har tat sigte paa fæstningsanlæg, saavidt jeg forstaar. Nu er det imidlertid saa, at hvordan man end ordner sig, vil, selv om det skulde bli et fæstningsforsvar i Finmarken, f.eks. paa grænsen mot Lyngen eller paa grænsen mot Neiden, ethvert saadant fæstningsforsvar nødvendigvis maatte omfatte endel mobilt skyts. Med hensyn til det nordlige Norge er forholdet det, at generalstaben og de militære myndigheter endnu ikke er kommet paa det rene med, hvorvidt og i tilfælde hvor man skal anlægge befæstninger paa grænsen. Hvad der derimot er ganske utvilsomt, er det, at hvis man gaar til at utstyre det nordlige Norges forsvar med dette artilleri, har vi ialfald gjort, hvad vi kan for at styrke Nord-Norges forsvar, saa langt som det kan ske under de nuværende forhold.

For Bergens forsvars vedkommende er ogsaa forholdet det, at komiteen vistnok hadde tænkt sig den avsatte million fortrinsvis anvendt til forsterkning av de egentlige befæstninger. Der har ogsaa været nedsat, i henhold til Stortingets beslutning ifjor, en komite for at studere Bergenshalvøens forsvar; den bestod av brigadechefen, ingeniørgeneralen og fæstningsartilleriets chef. Disse har levert et forslag til forsterkning av Bergens befæstninger, og i dette forslag indgaar netop ogsaa en forsterkning av det mobile artilleri til forsvar av landfronterne paa Bergens befæstninger. Jeg mener altsaa, at det er fuldt forsvarlig og fuldt overensstemmende med tanken i den bevilgning, som blev git av Stortinget ifjor, at departementet her har foreslaat

disse beløp stillet til disposition av det, som Stortinget allerede har avsatt. Her har jo gjentagende gange været klaget over, at der bevilges og bevilges, og beløpene kommer ikke til anvendelse. Hvis man nu skal vente, med at bruke disse penge saavel i det Bergenske som i 6te brigade, til der foreligger fuldstændige forslag om befæstninger, da vil der kunne gaa meget lang tid; og det er under enhver omstændighet sikkert, at det at bygge en helt ny fæstning under den nuværende situation, blir meget vanskelig.

For Kristiansandske brigades vedkommende er forholdet det, at der har de heller ikke et eneste haubitsbatteri; altsaa, de 3 brigader, som der her er spørsmål om, eier ikke et eneste haubitsbatteri, naar de skal krigsopsættes, og de har ikke et eneste haubitsbatteri til forsvar av befæstningernes landfronter. Og saa meget har vi allerede læst om krigen, at vi vet, hvilken overordentlig rolle haubitserne spiller under artillerikampen, idet det er det eneste vaaben, som kan række ned i skyttergravene og bak forskansningerne.

Idet jeg derfor optar departementets forslag her, vil jeg atter henstille til komiteen - muligens forgjøves - om den ikke, naar den selv har klandret saa sterkt, at det er saa store beløp, som er bevilget og ikke anvendt, kan slutte sig til dette og nu faa anvendt pengene, saa de hurtigst mulig kommer til nytte for de øiemed, hvortil de er avsatt av Stortinget.

Kragtorp: Hvis den ærede statsraad trængte komiteens og min hjælp, skulde jeg selvsagt ikke være utilbøielig til at la hjertet faa raade; men jeg kan ikke forstaa, at det har nogen hensigt - han har mandskap nok allikevel, og saa kan han unde os den fornøielse at faa lov til at stemme for det, som vi anser for at være rigtig, naar ingen skade allikevel kan ske. Det er jo saa, at faar vi haubitser til 5te brigade, saa faar vi nok ogsaa disse haubitsere, som der her er tale om, saa jeg vil ikke opta den side av saken. Men jeg vil understreke det, som statsraaden selv var inde paa, at her er vi inde paa og piller ved en bevilgning, som er git av Stortinget til ganske andre formaal. Vi avsatte ifjor penge til det faste forsvar - jeg har henvist i indstillingen til de originale dokumenter - i Bergen og i Nordnorge, og det er av disse penge, statsraaden her foreslaar, man skal ta til felthæren, til det mobile forsvar. Jeg vil om det bare sige, at det formrigtige vilde jo være, at man faar en beslutning av Stortinget, hvorved det formelt annullerer den forrige beslutning for disse summers vedkommende. Vi kunde ellers komme dit, som vi er kommet paa et andet sted, at vi iaar maatte godkjende en ting, som vi gjorde ifjor; det gjaldt dengang kr. 35000 til et presseverk. Vi har altsaa ikke villet sætte os imot det i den forstand; men vi har henledet opmerksomheten paa det. Det bør, for at vi ikke skal komme op i vanskeligheter siden, sørges for, at det blir en formel beslutning, at de penge, som

blev avsat ifjor til det faste forsvar, kan anvendes til felthæren for disse summers vedkommende. Om selve saken har jeg ikke mere at sige - og det gaar nok sin gang.

Præsidenten: Som man vil forstaa av statsraadens forslag indgaar heri altsaa anvendelse av det, som tidligere er avsat til Bergens forsvar. Statsraaden har i forbindelse med sit forslag om kr. 300 000 fremsat saadant forslag "at der av de ved Stortingets beslutning av 3. juni 1914 avsatte beløp til forsterkning av Bergens forsvar og til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge, henholdsvis kr. 1 million og kr. 600 000, anvendes kr. 300 000 av hvert av nævnte beløp til anskaffelse av 2 batterier lette haubitzer (inklusive magasiner) til bergartilleriet ved 4de og 6te brigade - ett batteri for hver brigade."

Sparre: Jeg vil kun faa lov til at beklage, hvis vi nu skal disponere over disse penge, som er avsat til andet øiemed. Jeg for min del lægger særdeles stor vekt paa, at det faste forsvar av Bergen blir styrket, og dertil var det, vi avsatte penge ifjor. At nu en saa stor del av disse penge skal anvendes til den mobile felthær, uten at vi har faat nogen utredning av, hvorledes der forøvrig skal fremgaaes med at effektuere Stortingets beslutning av ifjor for at styrke Bergens faste forsvar, det maa jeg i høi grad beklage.

Ameln: Jeg er ikke sakkyndig paa dette omraade; men jeg vil paa grund av hr. Sparres uttalelser sige, at hvis man midlertidig disponerer disse beløp, bl.a. av en bevilgning til Bergens faste forsvar, saa bør det jo være en forutsætning, at der, snarest anledning dertil gives, kommer et tilløgsforslag om, at det beløp, som skal tilgodese Bergens faste forsvar, atter... , saa det blir virkelig effektivt 1 million. Jeg vil ialfald ta den reservation, forat man ikke paa denne maate, parentetisk saa at sige, skal formindske muligheten av at faa det forsvar effektivt. Jeg tillot mig, dengang vi behandlet propositionen om de 12 millioner i komiteen, at fremhæve at det er en tvilsom fordel for en by at bli en befæstet by; men har man fundet at burde ta den konsekvens, pligter man ogsaa at sørge for, at det blir en effektiv befæstning. Derfor vil jeg ha tat denne reservation uten at ha villet uttale mig om realiteten.

Statsraad Holtfodt: Jeg skal ganske kort i anledning av hr. Amelns uttalelse gjøre opmerksom paa, at dette, som jeg har foreslaat avsat av det beløp, som er avsat til Bergens faste forsvar, er et beløp, som indgaar i planen for en forsterkning av Bergens befæstninger, idet vi skal huske paa, at alle vore kystfæstninger foruten en sjøfront ogsaa har en landfront, og at Bergensbefæstningernes landfront hittil har været ganske ubefæstet, og at man ikke har noget andet middel end at bruke det bjergartilleri, som hører til 4de brigade og forsterke det

med haubitzbatterier. Den plan foreligger altsaa. Den er enstemmig fra ingeniørgeneralen, fæstningsgeneralen og chefen for bergenske brigade, og kommanderende general og generalstabschefen var med paa befaringen, saa jeg tror, at beløpet vil bli heldig anvendt ogsaa for det bergenske forsvar.

Ameln: Jeg er selvfølgelig ganske uforberedt paa at opta nogen saklig diskussion. Det var kun foranlediget ved hr. Sparres uttalelser, at jeg gjorde mine bemerkninger. Jeg erindrer ganske dunkelt, at der var tale om landfronten, da vi behandlet saken ifjor, og at der var tale om batterier. Jeg er noksaa godt kjendt paa de steder, hvor de i dette tilfælde skal placeres; men naar det staar, at det skal knyttes til en brigade og ikke til en befæstning, staar det for mig ved gjennemlæsningen av indstillingen saa, at det kunde misforstaaes saa, at kanonerne ogsaa skulde kunne disponeres paa andre steder.

Sparre: Jeg kan ikke komme til den opfatning, at vi ved at trække disse kr. 300.000.00 fra den sum, som blev avsat til det faste forsvar i Bergen, derved faar tilstrækkelig igjen til at gjøre det, som vi mente burde gjøres, ifjor da vi avsatte disse penger. Jeg kan ikke andet end beklage, at en saa stor sum her skal tas bort fra det faste forsvar, som de er avsat til, og lægges til det mobile. At der ogsaa kan være bruk for dem ved det mobile forsvar, det er mulig; men der er efter min mening saa meget, som bør gjøres for det faste forsvar, som vi bevilget til ifjor, at der ikke bør trækkes noget fra.

Mjøen: Jeg vil bare gjøre opmerksom paa, at vi disponerer i virkeligheten ved denne beslutning kr. 900.000.00. Det, som foreslaaes, er at kr. 300.000.00 av det beløp, som ifjor blev avsat til Bergens faste forsvar, disponeres til mobilt artilleri og at kr. 300.000.00 av det beløp, som blev avsat til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge, ogsaa disponeres til et mobilt batteri. Desuten bevilger vi kr. 300.000.00; det blir tilsammen kr. 900.000.00, det her dreier sig om. Jeg vil gjøre opmerksom paa, at der foreligger ingen utredning fra dem, som skal bestemme angaaende de ifjor til Bergens faste forsvar og det faste forsvar i Nord-Norge avsatte beløp.

Votering:

1. Ved alternativ votering mellem komiteens indstilling under titel 7. litra e, punkt 2 - til anskaffelse av haubitzer for 3dje brigade intet - og statsraad Holtfodts forslag - kr. 300.000.00 - bifaldtes statsraad Holtfodts forslag med 75 mot 43 stemmer.

De 75 herrer var: Løvland, Tveiten, Rik. Olsen, Kopseng, Omholt, Hans Hansen, Gjetmundsen, Lund, Ramm, Valentinsen, Pramm, Aen, Gunnestad, Johnson, F. Enge,

Nalum, Berg, Godske Nielsen, O. B. Halvorsen, Rustad, Ustvedt, Hovi, Gundersen, Peersen, J. Hestnes, Meyer, Thallaug, Ugland, Kaddeland, Eiesland, Lindstøl, Gauslaa, Andersen Grimsø, Kulstad, Joakimsen, Ellingsen, Holmesland, Ulstrup, Vassbotn, Otterlei, Kristvik, N. Hestnes, Bøen, Jahren, Årstad, Gjedrem, Braut, Haaland, Rasmussen, Eidem, Pedersen, Erichsen, Galtvik, Inderberg, Schei, Wolden, Bergan, Fjermstad, Syrrist, Barman, Michelet, Hagerup Bull, Spangelo, Ameln, Mowinckel, Næss, Trødal, Bakke, Indrehus, Rosenlund, Myklebust, Lid, Sæim, Mjelde, Skaar.

De 43 herrer var: Rinde, Hornsrud, Nagel, Bernhard Hanssen, Andr. Hanssen, Finstad, K. Amundsen, Aaset, Eftestøl, Sparre, Magnus Nilssen, Chr. Knudsen, Landheim, Castberg, Mjøen, Lappen, Sanne, Jenssen, Fløistad, Skaiaa, O. Amundsen, Jacobsen, Ludv. Enge, Sigurdsen, Kragtorp, Moeskau, Bergersen, Gjøstein, Foshaug, Gausdal, Bauck, Ribsskog, Buen, Hagerup, Aavatsmark, Stinessen, Blakstad, Jul. Halvorsen, Fretheim, Samuelsen, Sæbø, Svendsbøe, Bonnevie.

Fraværende ved denne og den følgende votering var: Skilbred, Horgen, Konow (sykmeldt), Stuevold-Hansen og Austbø (syk).

2. Statsraad Holtfodts forslag: Stortinget samtykker i, "at der av de ved Stortingets beslutning av 3dje juli 1914 avsatte beløp til forsterkning av Bergens forsvar og til forsvarsforanstaltninger i Nord-Norge, henholdsvis kr. 1 million og kr. 600.000.00, anvendes kr. 300.000.00 av hvert av nævnte beløp til anskaffelse av 2 batterier lette haubitzer (inklusive magasiner) for bergartilleriet ved 4de og 6te brigade - ett batteri for hver brigade", - bifaldtes med 76 mot 42 stemmer.

De 76 herrer var: Aaen, Gunnestad, Johnson, F. Enge, Nalum, Berg, Godske Nielsen, O.B. Halvorsen, Rustad, Ustvedt, Hovi, Gundersen, Peersen, J. Hestnes, Meyer, Thallaug, Ugland, Kaddeland, Eiesland, Sanne, Lindstøl, Gauslaa, Skaiaa, Andersen Grimsø, Kulstad, Joakimsen, Ellingsen, Holmesland, Ulstrup, Vassbotn, Otterlei, Kristvik, N. Hestnes, Bøen, Jahren, Årstad, Gjedrem, Braut, Haaland, Rasmussen, Eidem, Pedersen, Erichsen, Galtvik, Inderberg, Schei, Wolden, Bergan, Fjermstad, Syrrist, Barman, Michelet, Hagerup Bull, Spangelo, Ameln, Mowinckel, Næss, Trødal, Bakke, Indrehus, Rosenlund, Myklebust, Lid, Sæim, Mjelde, Skaar, Løvland, Tveiten, Rik. Olsen, Kopseng, Omholt, Hans Hansen, Gjetmundsen, Lund, Valentinsen, Pramm.

De 42 herrer var: Aaset, Eftestøl, Sparre, Magnus Nilssen, Chr. Knudsen, Landheim, Castberg, Mjøen, Lappen, Jenssen, Fløistad, O. Amundsen, Jacobsen, Ludv. Enge, Sigurdsen, Kragtorp, Moeskau, Bergersen, Gjøstein, Foshaug, Gausdal, Bauck, Ribsskog, Buen, Hagerup, Aavatsmark, Stinessen, Blakstad, Jul. Halvorsen, Fretheim, Samuelsen, Sæbø, Svendsbøe, Bonnevie, Rinde, Hornsrud,

Nagel, Bernhard Hanssen, Andr. Hanssen, Ramm, Finstad, K. Amundsen.

Under litra f. - brisantammunition - hadde komiteen indstillet paa en bevilgning av kr. 250000,00.

Præsidenten foreslaar, at man med det samme ogsaa tar det sidste litera under denne titel, nemlig litera f, brisantammunition. Komiteen indstiller paa en bevilgning av 250000 kroner under denne post.

Votering:

Komiteens indstilling bifaldtes mot 20 stemmer.

Præsidenten: Der har været nogen tvil om, hvorvidt der skulde voteres over bergartilleriets organisation; men da denne først skal træ i kraft fra 1ste juli 1916, er det vel rigtigst, at der ikke fattes nogen beslutning om det paa dette Storting. Spørsmålet staar altsaa aapent til næste Storting.

Præsidenten beklager i høi grad, at præsidenten ikke var opmerksom paa, at efter reglementet er det nødvendig ved hvert møtes slutning at referere, hvad der er protokollert. Præsidenten gik utfra den forhaandsopfatning, at det kun skulde gjøres, naar behandlingen av denne sak var helt tilendebragt. Men ved at se efter i reglementet finder jeg, at det skal ske ved hvert møtes slutning. Jeg beklager den feil, som er begaaet, og erkjender den selvfølgelig. Jeg blir da nødsaget til at anmode herrerne om at følge med, saa vil protokollen bli refereret fra de forskjellige møter. Jeg skal gjøre opmerksom paa, at ved denne ekstraktprotokol av Stortingets forhandlinger er det regelmæssig saaledes, at der ikke blir indtat hverken de forslag, som tas tilbake, eller de forslag, som er forkastet. De kommer i det stenografiske referat. Derfor tar man det ikke med i ekstraktprotokollen.

Præsidenten refererede protokolltilførselen fra møtene for lukkede døre den 22de april for- og eftermiddag, den 23de om formiddagen og den 24de om formiddagen.

Præsidenten: Præsidenten beklager, at denne oplæsning ikke har fundet sted tidligere. Det er soleklart, at det kan være vanskelig for repræsentanterne at følge med i, hvad der er foretat. Men præsidenten haaper, at det er overensstemmende med, hvad der virkelig er foregaaet. De tal, som her nævnes, er ialfald præsidenten ganske sikker paa.

Efterat derpaa protokollen for dagens møte var referert, ytret

Ramm: Jeg hørte ikke, at der var protokollert noget om mine forslag. Jeg vet ikke, om det er en forglemmelse.

Præsidenten: Den almindelige regel er, at forslag, som ikke bifaldes, eller som tages tilbake, ikke indtages i denne protokol - undtagelser sker dog undertiden - de kommer jo i det stenografiske referat.

Ramm: Jeg begjærte ordet, fordi præsidenten sa istad, at det gjaldt forslag, som blev tat tilbake.

Præsidenten: Eller som ikke bifaldes.

Gausdal: Jeg vet ikke, om det undgik min opmerksomhet; jeg hørte ialfald ikke, at der blev nevnt noget i dagens protokol om, hvem der hadde adgang til møtet.

Præsidenten: Det blev ikke nevnt i dette møte, idet præsidenten gik ut fra, at den form, som præsidentens uttalelser fik paa lørdag, var saa omfattende, at adgangen skulde gjælde denne saks behandling.

Hagerup Bull: I protokollen for lørdag stod det: i dette og de følgende møter.

Præsidenten: Præsidenten vil æske forsamlingens samtykke til, at de, som hadde adgang den første dag, beholder det under denne saks behandling. - Hvis ingen uttaler sig derimot, vil dette ske. Dette er jo selvfølgelig kun en ekstraktprotokol.

Godske Nielsen: Jeg har blot at bemerke, at saavel jeg som min sidemand noterte ved sidste votering og kom til det resultat, at der var 77 stemmer for, og ikke 76. Det spiller jo forøvrig ingen rolle.

Præsidenten: Præsidenten kan kun si, at det var efter konferanse med stenografene, at vi fik 76 og ikke 77. Vi konfererte for sikkerhets skyld med referentene, før præsidenten opgav stemmetallet. Saken er den, at det undertiden er meget vanskelig at høre heroppe paa præsidentstolen; tildels kan der være nogen støi i salen ogsaa, som gjør, at man ikke hører godt. Derfor kan godt en slik feil som den, hr. Godske Nielsen her nevnte, være indløpet. Det er ganske umulig at avværge det. Præsidenten retter ofte henstillinger til repræsentanterne at svare høit, og det er ofte gjort opmerksom paa, at der maa være ro i forsamlingen, forat vi kan høre; men lydforholdene i salen er slik, at det ofte ikke er godt for de to sekretærer at høre de svar, som gives. Man løper den resiko undertiden at ta feil; det er desværre ikke mulig at avværge slige feil. Anderledes er det jo i det stenografiske referat, hvor hver repræsentant faar sit navn; men der tildels kan man resikere samme fejl.

Hagerup Bull: Det var kun en ganske liten bemerkning. Saavidt jeg kunde opfatte, blev forsvarsministeren i den siste protokollation titulert "forsvarsraaden." Det kan klinge meget bra; men naar man tænker sig "kirke-raaden" eller "justisraaden" - det er jo en kjendt titel, men i en anden betydning - eller "arbeidsraaden", saa klinger det ikke bra. Jeg synes, man kan holde sig til de almindelige betegnelser enten statsraaden eller forsvarsministeren.

Tveiten: Sekretæren skal merkja seg det. Der maa altso ikkje vera "maalstræv i protokollarne". - Med umsyn paa det siste um skilnaden i røystetalet vil eg som sekretær segja fraa um, at det er mykje vanskelegt mangan gong aa høyra. Deils er det uro i salen, og deils vert svara so laagt, at det er vont aa høyra, um det er ja eller nei. Den eine av sekretærarne hadde i dette høve 77, men etter konference med refferentarne vart me samde um aa setja 76. Eg vil liksom præsidenten beda herrarne svara tydelegt.

Præsidenten foreslaar, at den videre behandling av denne sak utstaar til ieftermiddag kl. 5 1/2.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Chr. H. Knudsen: Jeg vil blot forhøre, om ikke den interpellation, som har været behandlet her idag, skal offentliggjøres. Der er intet besluttet desangaaende, men jeg vil høre, om der ikke skal tages beslutning om det.

Præsidenten: Stortinget skal træffe beslutning baade om dette og om, hvad der forøvrig skal offentliggjøres av denne debat ved forhandlingernes avslutning idag eller imorgen. Det uttalte præsidenten uttrykkelig iformiddag.

Møtet hævet kl. 14.30.